

Upplever man att man blir diskriminerad?

Tre olika grupper som representerar dem som kan riskera att bli diskriminerade har besvarat en enkät om sina erfarenheter och även om sin kännedom kring det rättsliga skyddet mot diskriminering

Innehållsförteckning:

<u>Samtliga:</u>	Sid.
Inledning och bortfallsredovisning	2
Resultat från enkätundersökningen	3
Att ha upplevt att bli diskriminerad	4
Kännedom om det rättsliga skyddet	8
Kort sammanfattning	12
<u>Har någon gång ingått partnerskap:</u>	
Inledning och bortfallsanalys	13
Resultat för gruppen som ingått partnerskap	14
Att ha upplevt att bli diskriminerad	14
Kännedom om det rättsliga skyddet	18
Kort sammanfattning	24
<u>Har utländsk härkomst:</u>	
Inledning och bortfallsanalys	26
Resultat för gruppen som har utländsk härkomst	27
Att ha upplevt att bli diskriminerad	27
Kännedom om det rättsliga skyddet	31
Kort sammanfattning	37
<u>Har något funktionshinder:</u>	
Inledning och bortfallsanalys	38
Resultat för gruppen som har funktionshinder	39
Att ha upplevt att bli diskriminerad	39
Kännedom om det rättsliga skyddet	43
Kort sammanfattning	48
Bilaga 1, bastalstabeller	50
Bilaga 2, enkäten	51

Upplever du att du blir diskriminerad?

Inledning och bortfallsredovisning

På uppdrag av Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Handikappombudsmannen (HO) och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) har Statistiska centralbyrån (SCB) genomfört en enkätundersökning, som vänt sig till ett urval bestående av 6000 personer fördelade i tre grupper. Första urvalsgruppen består av 2000 personer som någon gång ingått partnerskap. Andra urvalsgruppen består av 2000 personer som har bott i Sverige i minst 18 år och har minst en förälder född i ett land utanför EU-området. Tredje urvalsgruppen består av 2000 personer som på grund av funktionshinder får assistansersättning, handikappersättning och/eller bilstöd. Samtliga 6000 urvalspersoner var i åldrarna 18-64 år.

Antal svarande

Svarsfördelningen för de tre urvalsgrupperna fick följande utseende:

Urvalsgrupper	Svarsprocent
Har ingått partnerskap	69
Har utländsk härkomst	41
Har funktionshinder	45

Bortfall

I det ursprungliga urvalet ingick 2000 personer i vart och ett av urvalet, men det visade sig att några få nyligen hade avlidit och andra vistades varaktigt utomlands. Dessa personer utgör övertäckningen, dvs. personer som inte uppfyller kriterierna för att bli utvald, men ändå har blivit valda att ingå i undersökningen. Enligt en nyligen gjord uppskattning av hur många personer som har utvandrat/återutvandrat utan att Skatteverket (som ansvarar för folkbokföringen) har kännedom om det, så uppskattas folkmängden vara överskattad med minst 100 000 utomnordiska invandrare. Detta betyder att vårt bortfall förmodligen också innehåller en del personer som inte borde ingå (dvs. ingår i övertäckningen).

En annan typ av övertäckning som inte heller med säkerhet kan uppskattas, finns i urvalet av personer med funktionshinder. Enkäten efterfrågar personliga upplevelser, erfarenheter och kunskaper, därför uppstod problem för personer som uppfyllde urvalskriterierna men som har grav utvecklingsstörning eller bestående begåvningsmässiga störningar efter hjärnskada i vuxen ålder. Anhöriga, gode män och personal i särskilda boenden har hört av sig för 116 urvalspersoner, men det finns förmodligen ytterligare en hel del personer i bortfallet som själva inte har kunnat delta i undersökningen och alltså borde föras över till övertäckningen.

De beskrivna problemen med urvalen av personer som har utländsk härkomst eller som har något funktionshinder medför att svarsprocenten i själva verket är något högre än vad som redovisas här.

Under känd bortfallsanledning återfinns bl.a. postreturer, tillfällig sjukdom, språkproblem, m.m.

Bortfallet fördelar sig procentuellt på följande sätt:

Urvalsgrupper	Hört av sig och avböjt medverkan	Annan känd bortfallsanledning	Okänd bortfallsanledning
Har ingått partnerskap	1	2	28
Har utländsk härkomst	1	2	56
Har funktionshinder	2	1	52

Resultat från enkätundersökningen

Varannan person i de utvalda grupperna upplever att de blivit diskriminerade

De tre utvalda grupperna består av personer som ingår i den del av befolkningen som kan riskera att bli utsatt för diskriminering. Hälften av dem har också någon gång upplevt att de blivit diskriminerade oavsett vilken grupp de tillhör.

Tabell 1: Har någon gång upplevt att bli diskriminerad.

Fördelat efter urvalsgrupp och kön. (Procent).

Urvalsgrupper	Någon gång ha upplevt att bli diskriminerad (Procent)
Kön	
Grupp I	
Ingått partnerskap, alla	50
Ingått partnerskap, män	48
Ingått partnerskap, kvinnor	53
Grupp II	
Utländsk härkomst, alla	47
Utländsk härkomst, män	49
Utländsk härkomst, kvinnor	45
Grupp III	
Har funktionshinder, alla	52
Har funktionshinder, män	47
Har funktionshinder, kvinnor	55

Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan de tre grupperna. Risken att bli utsatt för diskriminering upplevs alltså som i stort sett lika stor i alla tre grupperna. Men upplevelse och erfarenhet av diskriminering skiljer sig däremot åt mellan yngre och äldre personer, fler yngre har upplevt att bli diskriminerade. Skillnaden mellan yngre och äldre är statistiskt säkerställd i alla tre grupperna, men särskilt stor är skillnaden bland personer med utländsk härkomst. Syftet med den här undersökningen har inte varit att försöka finna orsaker till diskriminering, utan syftet har varit att kartlägga de egna upplevelserna och även vilken kunskap och information om det rättsliga skyddet mot diskriminering man har fått eller har skaffat sig. Den stora skillnaden i upplevd diskriminering mellan yngre och äldre personer med utländsk härkomst reser ändå frågan om det blivit svårare att leva ett jämlikt liv i Sverige för yngre personer med utländsk härkomst – särskilt med tanke på att den utvalda gruppen har bott i Sverige i minst 18 år. I själva verket är majoriteten av dem födda i Sverige!

Tabell 2: Har någon gång upplevt att bli diskriminerad.

Fördelat efter urvalsgrupp och ålder. (Procent).

Urvalsgrupper Ålder	Någon gång bli upplevt att bli diskriminerad (Procent)
Ingått partnerskap, alla	50
Är 39 år eller yngre	57
Är 40 år eller äldre	46
Utländsk härkomst, alla	47
Är 39 år eller yngre	52
Är 40 år eller äldre	35
Har funktionshinder, alla	52
Är 39 år eller yngre	59
Är 40 år eller äldre	49

Att ha upplevt att bli diskriminerad

Detta avsnitt bygger på svar från de personer i de tre utvalda grupperna som har uppgivit att de upplevt att bli diskriminerade. De procentvärden som presenteras baseras alltså enbart på svar från dem som har upplevt diskriminering.

Hur ofta har det hänt att man blivit diskriminerad och när hände det senast?

Upplevelsen att bli utsatt för diskriminering är tyvärr ingen engångshändelse, utan är något som majoriteten av alla tre grupperna varit med om flera gånger.

Tabell 3: Hur många gånger har man upplevt att bli diskriminerad.

Fördelat efter urvalsgrupp och kön. (Procent).

Hur många gånger upplevt diskriminering? Urvalsgrupper, kön	Diskriminerad 1 gång (Procent)	Diskriminerad 2-5 gånger (Procent)	Diskriminerad 6-10 gånger (Procent)	Diskriminerad 11 - gånger (Procent)
Ingått partnerskap, alla	10	46	11	32
Ingått partnerskap, män	11	44	13	31
Ingått partnerskap, kvinnor	8	48	9	32
Utländsk härkomst, alla	8	33	13	44
Utländsk härkomst, män	5	31	14	51
Utländsk härkomst, kvinnor	12	34	13	39
Har funktionshinder, alla	7	29	13	47
Har funktionshinder, män	5	26	15	49
Har funktionshinder, kvinnor	8	32	12	45

Partiellt bortfall (=avstått från att besvara frågan): Grupp I: 2 procent, grupp II: 2 procent, grupp III: 4 procent.

Både personer med utländsk härkomst och personer med funktionshinder har i högre grad än personer som ingått partnerskap upplevt diskriminering många gånger, dvs. fler än 10 gånger. (Statistiskt säkerställd skillnad). Inom grupperna är det bara skillnad mellan kvinnor och män bland personer med utländsk härkomst. I den här gruppen är

det inte lika vanligt att kvinnor har upplevt upprepad diskriminering, men trots det har cirka 40 procent av kvinnorna som upplevt diskriminering varit med om det mer än 10 gånger.

Tabell 4: När har man senast upplevt att bli diskriminerad.

Fördelat efter urvalsgrupp och kön. (Procent).

När senast upplevt diskriminering?	Under senaste halvåret (Procent)	För 6 mån till 3 år sedan (Procent)	Tidigare (Procent)
Urvalsgrupper, kön			
Ingått partnerskap, alla	36	38	24
Ingått partnerskap, män	34	36	29
Ingått partnerskap, kvinnor	38	40	19
Utländsk härkomst, alla	42	38	19
Utländsk härkomst, män	48	32	19
Utländsk härkomst, kvinnor	37	43	20
Har funktionshinder, alla	47	29	20
Har funktionshinder, män	43	34	19
Har funktionshinder, kvinnor	50	26	21

Partiellt bortfall: Grupp I: 2 procent, grupp II: 1 procent, grupp III: 4 procent.

Utav utsatta personer har cirka 60 procent av både personer med utländsk härkomst och personer med funktionshinder och 50 procent av dem som ingått partnerskap upplevt att bli diskriminerade under det senaste året.

För många av dem som upplevt diskriminering har det hänt så sent som under senaste månaden – en fjärdedel av dem med utländsk härkomst, en femtedel av dem som ingått partnerskap och mellan en fjärdedel och en tredjedel av dem med funktionshinder.

Vilka är skälen till diskrimineringen?

En stor majoritet av personer som ingått partnerskap och som upplevt att de blivit diskriminerade uppger att skälet till diskrimineringen är deras sexuella läggning (92 procent av männen, 82 procent av kvinnorna). Hälften av kvinnorna anser att det faktum att de är kvinnor också eller enbart är orsak till att de blir diskriminerade.

Bland personer med utländsk härkomst som upplevt att de blivit diskriminerade anser hälften att det beror på deras etniska tillhörighet (53 procent av männen, 46 procent av kvinnorna). Mer än hälften av dem (61 procent av männen, 47 procent av kvinnorna) uppger att deras utländska namn är en anledning till att de blir diskriminerade. Mer än en tredjedel av kvinnorna uppger könstillhörigheten som skäl för diskriminering.

Majoriteten (77 procent av männen, 81 procent av kvinnorna) av personer med funktionshinder som upplevt att de diskriminerats uppger funktionshindret som orsak till diskrimineringen. En del kvinnor med funktionshinder upplever att de blir eller har blivit diskriminerade på grund av sin könstillhörighet – nästan alla av dessa är 40 år eller äldre.

I följande tabell redovisas de skäl som uppges av alla tre grupperna. Eftersom det kan finnas flera skäl till varför en person blir utsatt för diskriminering, blir summan av procenttalen i varje grupp inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som

har angett just det skälet. Mer ingående redovisningar över skäl till diskriminering återfinns under de enskilda delarna.

Tabell 5: Upplevda skäl till diskriminering.

Fördelat efter urvalsgrupp och kön. (Procent).

Upplevda skäl till diskriminering?	Könstillhörigheten (Procent)	Att ha ett funktionshinder (Procent)	Den sexuella läggningen (Procent)	Den etniska tillhörigheten (Procent)	Utländskt namn (Procent)
Urvalsgrupper, kön					
Ingått partnerskap, alla	29	4	87	9	9
Ingått partnerskap, män	10	5	92	11	11
Ingått partnerskap, kvinnor	49	2	82	6	7
Utländsk härkomst, alla	24	4	2	50	53
Utländsk härkomst, män	9	4	4	53	61
Utländsk härkomst, kvinnor	36	4	1	46	47
Har funktionshinder, alla	12	80	1	6	6
Har funktionshinder, män	3	77	2	8	8
Har funktionshinder, kvinnor	18	81	0	4	5

Partiellt bortfall: Grupp I: 1 procent, grupp II: 1 procent, grupp III: 2 procent.

Var eller i vilka situationer upplever man att man blir diskriminerad?

Arbetslivet är det helt dominerande sammanhang där man upplever diskriminering oavsett vilken grupp man tillhör.

I följande tabell redovisas var eller i vilka situationer alla tre grupperna uppger att de upplever diskriminering. Eftersom det kan finnas flera olika blir summan av procent-talen i varje grupp inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just det alternativet. Mer ingående redovisningar över var eller i vilka situationer man upplever diskriminering återfinns under de enskilda delarna.

Tabell 6: Var eller i vilka situationer upplevs diskriminering.

Fördelat efter urvalsgrupp och kön. (Procent).

Var/vilka situationer upplever man diskriminering?	I arbetslivet (Procent)	På restaurang/pub/kafé/diskotek/mm (Procent)	Vid köp av varor eller tjänster (Procent)	I hälso- och sjukvården (Procent)
Urvalsgrupper, kön				
Ingått partnerskap, alla	66	28	16	22
Ingått partnerskap, män	67	29	15	17
Ingått partnerskap, kvinnor	66	27	17	27
Utländsk härkomst, alla	64	33	26	13
Utländsk härkomst, män	67	46	18	10
Utländsk härkomst, kvinnor	62	23	32	16
Har funktionshinder, alla	51	35	35	25
Har funktionshinder, män	47	38	29	19
Har funktionshinder, kvinnor	54	33	39	30

Partiellt bortfall: Grupp I: 1 procent, grupp II: 0 procent, grupp III: 3 procent.

För alla tre grupperna är det framförallt i arbetslivet man uppger att man blir diskriminerad. Bland dem som ingått partnerskap, och som har upplevt diskriminering, har två tredjedelar av både kvinnor och män upplevt det vid olika situationer som hör ihop med arbetslivet. Den närmast mest förekommande diskriminerande situationen är vid

besök på restaurang/kafé/diskotek/pub eller liknande och mer än var fjärde av både kvinnor och män har upplevt detta. Även inom sjukvården blir man utsatt för diskriminering – speciellt kvinnor.

Även bland personer med utländsk härkomst är det framförallt i arbetslivet som diskriminering upplevs. Framförallt äldre har upplevt detta – fyra av fem av dem som är 40 år eller äldre och har upplevt diskriminering (jämfört med tre av fem för dem som är 39 år eller yngre). Särskilt män (ca hälften av dem som upplevt diskriminering) blir utsatta för diskriminering när de besöker restauranger/kaféer/diskotek/pubar och liknande, men även kvinnor känner sig diskriminerade i dessa sammanhang. Kvinnor blir i högre grad än män diskriminerade i butiker/varuhus eller vid köp av tjänster, t.ex. taxi, frisör, badhus. Det är i mycket hög grad yngre personer som upplever diskriminering vid besök på restauranger/pubar/kaféer/diskotek och liknade och vid köp av varor eller tjänster.

Bland personer med funktionshinder som upplevt diskriminering händer detta inte i fullt lika hög grad som för de två andra grupperna i arbetslivet. Denna något lägre andel förklaras delvis av en högre andel tidiga pensioneringar i den här gruppen – många med svåra funktionshinder har aldrig ens kommit in i arbetslivet. I övrigt blir även en stor del av både kvinnor och män personer som upplevt diskriminering i den här gruppen utsatta för detta vid besök på restaurang/kafé/diskotek/pub eller liknande och i butiker/varuhus eller köp av tjänster. Utav de diskriminerade kvinnorna med funktionshinder har närmare en tredjedel av dem känt sig diskriminerade vid besök i hälso- och sjukvården.

För personer som ingått partnerskap och som blivit diskriminerade uppger drygt 30 procent en typ av diskriminerande sammanhang, mellan 10 och 25 procent två, tre eller fyra typer av sammanhang och resterande 10 procent fem eller flera typer av diskriminerande sammanhang. För personer med utländsk härkomst som diskriminerats är motsvarande procentandelar knappt 30 procent för en typ, mellan 10 och 25 procent för två, tre eller fyra typer och resterande ca 15 procent har upplevt fler än fem olika typer av diskriminerande sammanhang. För personer med funktionshinder som upplevt att bli diskriminerade har 25 procent uppgett en typ av diskriminerande sammanhang, mellan 15 och 25 procent har uppgett två, tre eller fyra typer av sammanhang och resterande ca 40 procent har upplevt diskriminering i fler än fyra olika typer av sammanhang. Funktionshindrade är alltså den grupp av de tre undersökta grupperna som riskerar att utsättas för diskriminering i flest olika situationer eller sammanhang av vardagslivet.

På vilket sätt blir man diskriminerad?

Att bli utsatt för nedsättande kommentarer eller att bli mobbad, retad eller förlöjligad är den dominerande formen för diskriminering i alla tre grupperna av diskriminerade personer – tre av fem av dem som ingått partnerskap, drygt hälften av dem med utländsk härkomst och hälften av dem med funktionshinder.

I alla tre grupperna av diskriminerade personer har man varit med om att bli bortsorterad när man sökt arbete, framförallt personer med utländsk härkomst, 35 procent, jämfört med 16-18 procent för personer i de två andra grupperna.

Drygt en femtedel av alla tre grupperna har varit med om att få sämre villkor eller sämre bemötande vid köp varor eller tjänster.

Kännedom om det skydd som samhället erbjuder mot diskriminering

Detta avsnitt bygger på svar från samtliga svarande oavsett om man har upplevt att bli diskriminerad eller inte.

I enkäten presenterades följande definition:

Enligt svensk lag finns det skydd mot diskriminering inom vissa områden bland annat på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och kön. Diskriminering är när en person blir behandlad sämre än en annan person i en jämförbar situation och missgynnandet har samband med någon av ovanstående grunder.

En stor majoritet av alla grupperna har sedan tidigare kännedom om den här definitionen – 89 procent av dem som ingått partnerskap, 80 procent av personer med utländsk härkomst och 71 procent av personer med funktionshinder.

Bland dem som har upplevt att bli diskriminerade är kännedomen i stort sett lika stor – 88 procent av dem som ingått partnerskap, 76 procent av dem med utländsk härkomst och 67 procent av dem med funktionshinder. Oavsett om man själv blivit diskriminerad eller inte, har kvinnor och män i alla tre grupperna ungefär lika stor kännedom om definitionen av diskriminering.

Kunskapen om de lagar som skyddar mot diskriminering är dock inte fullt lika utbredd.

Tabell 7: Kännedom om lagar som skyddar mot diskriminering. (Procent)

Kännedom om lagar?	Lag 1999:130	Lag 1999:132	Lag 1999:133	Lag 1991:433	Lag 2001:1286	Lag 2003:307	BrB 16:9
Urvalsgrupper	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Ingått partnerskap, alla	87	77	92	89	35	41	87
Ingått partnerskap, män	83	74	90	86	32	49	85
Ingått partnerskap, kvinnor	91	80	95	93	38	52	90
Utländsk härkomst, alla	78	70	77	87	41	49	80
Utländsk härkomst, män	76	69	76	86	39	49	81
Utländsk härkomst, kvinnor	79	71	79	88	42	49	80
Har funktionshinder, alla	69	70	69	77	34	44	71
Har funktionshinder, män	64	68	66	73	31	40	67
Har funktionshinder, kvinnor	73	72	70	81	36	46	73

Kunskapen om de två senaste lagarna från år 2001 och 2003 är överlag betydligt lägre än för övriga lagar. Utav de tre grupperna är kännedomen om det lagliga skyddet störst bland dem som ingått partnerskap. I alla tre grupperna är kunskapen överlag större bland kvinnor än bland män.

Följande tabell visar hur stor kännedom de som uppger att de varit utsatta för diskriminering har om vilket rättsligt skydd som finns mot diskriminering:

Kännedom om lagar?	Lag 1999:130	Lag 1999:132	Lag 1999:133	Lag 1991:433	Lag 2001:1286	Lag 2003:307	BrB 16:9
Urvalsgrupper	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Ingått partnerskap, alla	85	75	91	87	36	49	85
Ingått partnerskap, män	79	71	86	82	32	46	80
Ingått partnerskap, kvinnor	90	79	95	92	39	53	91
Utländsk härkomst, alla	77	69	78	88	42	48	79
Utländsk härkomst, män	73	67	76	86	42	51	77
Utländsk härkomst, kvinnor	80	70	80	89	42	46	80
Har funktionshinder, alla	64	66	63	74	30	39	66
Har funktionshinder, män	56	60	60	69	26	33	61
Har funktionshinder, kvinnor	69	70	64	77	32	44	69

Skillnaden i kännedom om de lagar som skyddar mot diskriminering skiljer sig inte nämnvärt åt mellan dem som själva blivit diskriminerade och dem som inte blivit det bland personer som ingått partnerskap och bland personer med utländsk härkomst. Det tycks dock som kunskapen är något lägre bland de personer med funktionshinder som blivit diskriminerade och de som inte blivit det.

Kunskapen om vilka myndigheter och organisationer man kan anmäla diskriminering till varierar stort mellan de tre grupperna.

Tabell 8: Kännedom om var man anmäler diskriminering. (Procent)

Var anmäla diskriminering?	DO	HO	HomO	JämO	Polisen	Lokal antidisk. byrå	Fackförbund	Överklag. nämnden högskolan
Urvalsgrupper	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Ingått partnerskap, alla	68	71	91	88	70	16	70	19
Ingått partnerskap, män	69	68	90	85	72	14	62	18
Ingått partnerskap, kvinnor	68	75	93	92	69	17	80	19
Utländsk härkomst, alla	53	49	54	74	71	16	69	20
Utländsk härkomst, män	55	48	54	74	76	19	66	21
Utländsk härkomst, kvinnor	51	51	53	75	66	14	72	19
Har funktionshinder, alla	52	65	56	72	55	16	64	17
Har funktionshinder, män	52	63	52	68	59	17	60	14
Har funktionshinder, kvinnor	51	67	58	75	53	15	67	19

Även när det gäller kännedom om var man kan anmäla diskriminering är kunskaperna störst bland dem som ingått partnerskap. Men här är det överlag inga stora skillnader mellan kvinnor och män. Att man kan anmäla diskriminering hos den "egna" Ombuds-

mannen är bara riktigt välkänt bland personer som ingått partnerskap. En stor andel av alla tre grupperna, både kvinnor och män, känner till att man kan vända sig till JämO om man är utsatt för diskriminering.

Följande tabell visar hur stor kännedom de som uppger att varit utsatta för diskriminering har om var de kan anmäla diskriminering:

Var anmäla diskriminering?	DO	HO	HomO	JämO	Polisen	Lokal antidisk. byrå	Fackförbund	Överklag. nämnden högskolan
Urvalsgrupper	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Ingått partnerskap, alla	70	71	91	86	69	17	69	17
Ingått partnerskap, män	69	66	88	82	70	15	60	17
Ingått partnerskap, kvinnor	71	76	93	91	69	18	78	17
Utländsk härkomst, alla	54	47	53	69	64	15	65	19
Utländsk härkomst, män	55	48	53	71	66	17	58	19
Utländsk härkomst, kvinnor	52	47	54	68	62	14	70	19
Har funktionshinder, alla	48	66	51	69	47	13	60	15
Har funktionshinder, män	49	62	45	64	53	13	54	12
Har funktionshinder, kvinnor	47	69	55	72	43	13	63	16

Kännedomen om vart man kan vända sig för att anmäla diskriminering skiljer sig inte heller nämnvärt mellan dem som upplevt diskriminering och dem som inte gjort det. En liten tendens till att kännedomen är något lägre finns dock för grupperna personer med utländsk härkomst och personer med funktionshinder.

Var får man sina kunskaper om diskriminering ifrån?

Massmedia är den avgjort vanligaste källan till information, speciellt TV och dagstidningar. Internet spelar ännu så länge ingen större roll i informationsspridandet. Endast en mindre andel i alla tre grupperna uppger att de har mycket lite kunskap om diskrimineringsfrågor.

Tabell 9: Källor till information om diskriminering. (Procent)

Vanligaste källorna till information?	TV	Dagstidningar	Radio	Släkt, vänner, kollegor
Urvalsgrupper	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Ingått partnerskap, alla	79	80	49	34
Ingått partnerskap, män	80	78	47	30
Ingått partnerskap, kvinnor	78	82	51	37
Utländsk härkomst, alla	81	76	36	45
Utländsk härkomst, män	82	77	38	45
Utländsk härkomst, kvinnor	80	76	35	44
Har funktionshinder, alla	77	67	42	37
Har funktionshinder, män	75	64	39	33
Har funktionshinder, kvinnor	79	70	44	39

För gruppen med utländsk härkomst finns ytterligare en viktig informationskälla, nämligen skolan/högskolan och 40 procent av männen och 50 procent av kvinnorna har uppgett den informationskällan.

Hur man vill helst vill få information fördelar sig i alla tre grupperna relativt jämnt mellan i stort sett alla formerna för informationskällor, med ombudsmännen som främsta önskade informationskälla.

Ombudsmännens roll som informationskälla

Ombudsmännens roll Urvalsgrupper	Informationskälla idag (Procent)	Önskad som informationskälla (Procent)
Ingått partnerskap, alla	29	72
Ingått partnerskap, män	31	70
Ingått partnerskap, kvinnor	27	75
Utländsk härkomst, alla	9	48
Utländsk härkomst, män	9	44
Utländsk härkomst, kvinnor	9	52
Har funktionshinder, alla	11	43
Har funktionshinder, män	11	41
Har funktionshinder, kvinnor	11	44

Positiva och negativa konsekvenser av en anmälan

På frågan vilka positiva följder en formell anmälan om diskriminering kan få tror fyra av fem procent av dem som ingått partnerskap att andra i liknande situation ska få det lättare. Att en anmälan kan bidra till att samhället blir mindre diskriminerande tror drygt två tredjedelar. Knappt hälften tror att de skulle få en ursäkt.

Även bland dem som har utländsk härkomst tror flertalet, dock en mindre andel, två tredjedelar, att en anmälan skulle göra det lättare för andra i en liknande situation. Drygt hälften av både män och kvinnor tror att en anmälan skulle bidra till ett mindre diskriminerande samhälle. Drygt hälften tror att de skulle få en ursäkt.

För personer med funktionshinder ser fördelningen ungefär likadan ut som för personer med utländsk härkomst vad gäller att andra i liknande situation kan få det bättre. Likaså är det drygt hälften av både kvinnor och män som tror att en anmälan bidrar till ett mindre diskriminerande samhälle. Däremot är man inte fullt lika optimistiska vad gäller att få en ursäkt.

En stor majoritet av alla tre grupperna tror att de skulle bli stämplade som ”besvärliga” om de gjorde en anmälan. Mellan 50 och 60 procent av grupperna tror att skulle bli utfrusna eller trakasserade. En fjärdedel av personer som ingått partnerskap tror att deras sexuella läggning riskerar att bli känd i en vidare krets. En fjärdedel av personerna med funktionshinder tror att deras funktionshinder riskerar att bli känt i en vidare krets. I alla tre grupperna befarar cirka 30 procent att folk omkring dem blir rädda eller tar avstånd från dem om de skulle göra en anmälan.

Kort sammanfattning

De tre grupperna skiljer sig åt ur många aspekter, men förenas av att de har en egenskap som gör att de kan riskera att bli utsatta för diskriminering. Resultaten från enkätundersökningen visar att ungefär hälften av de svarande i alla tre grupperna har upplevt att bli diskriminerade. För majoriteten av de utsatta i alla tre grupperna är det ingen engångshändelse, utan det har skett vid upprepade tillfällen. De flesta upplevelser av diskriminering har man fått i arbetslivet. Men en alltför stor andel av alla tre grupperna har upplevt att bli diskriminerade vid besök på restauranger och andra "uteställen", i butiker och varuhus och vid köp av tjänster. Yngre personer (18-39 år) har fler upplevelser av att bli diskriminerade än äldre, speciellt de yngre med utländsk härkomst eller de yngre som har något funktionshinder. Är detta ett tecken på tuffare attityder i samhället mot personer som på något sätt är synligt "avvikande"? Enkäten ger inga svar på detta, men väcker ytterligare fler frågor som behöver besvaras.

Röster bland de svarande:

Kommentarer från arbetskamrater och i skolan/högskolan har gjort att jag valt att inte göra min sexuella identitet känd. Detta kan ses som en indirekt diskriminering, som gjort att jag krympt som människa. Denna form är minst lika allvarlig som den öppna diskrimineringen.

Jag är född i England och är vit. Jag får "positiv särbehandling" jämfört med mina vänner från "vanliga invandrarländer" t.ex. Turkiet, Rumänien. Jag har valt att hålla tyst hittills om mitt partnerskap pga. rädsla för att det skulle ha en negativ inverkan på mitt företag och arbetsliv. Jag upplever att det är svårt att "komma ut" när det gäller kunder och kursdeltagare. Men jag vill bidra till att det blir lättare för andra och har därför tagit min partners namn och börjat vara mer öppen i arbetssituationen.

Inför anonyma tentor på högskolan och eventuellt också anonyma arbetsansökningar, dvs. ansökningar utan namn på. I skolan och i arbetssökarsituationer blir jag enormt diskriminerad trots att svenska är mitt modersmål.

Jag upplever det väldigt svårt och lönlöst att söka lägenhet i attraktiva eller centrala områden. Jag har flera gånger funderat på namnbyte just för att jag låter svensk och upplevs som svensk av min omgivning, men känner mig inte svensk. Bostadsbolagen borde granskas! Min situation har varit optimal då jag sökt lägenhet, men jag tvingas ändå hyra i 2:a hand i ett attraktivt område. Jag har t.o.m. blivit uppmanad att söka mig till förorter för att det är lättare att få lägenhet där.

När jag läste vilka regler som gäller för att få personlig assistans var jag hoppfull. Varför följer INTE myndigheterna dessa regler?

Har mycket svårt för att sitta och har därför fått en gammal toastol som jag kan sitta i någotsånär. Denna är inte vacker, men jag måste alltid ha den med om jag ska bort t.ex. på middag, konserter och dylikt. Det känns väldigt generande att med den bort. Har försökt att få hjälp att finna en ny "stol" i snart 15 år, men ingen har brytt sig om detta. Har ofta stannat hemma pga. att jag skäms för stolen.

Upplevelse av diskriminering bland personer som någon gång har ingått partnerskap

Ur registret över personer som någon gång ingått partnerskap valdes slumpmässigt 2000 personer i åldrarna 18-64 år. Svarsandelen blev 69 procent.

Bortfallsanalys

I följande tabell jämförs de svarande, bortfallet och hela ursprungsurvalet för de egenskaper som är kända från befolkningsregistret (RTB), nämligen kön, ålder, födelseland, civilstånd, inkomst och kommungrupp.

Har ingått partnerskap	Svarande (Procent)	Bortfall (Procent)	Hela urvalet (Procent)
Män	54,1	57,7	55,5
Kvinnor	45,9	42,3	44,5
Är 39 år eller yngre	32,9	45,3	37,2
Är 40 år eller äldre	67,1	54,6	62,8
Född i Sverige	79,4	70,6	76,5
Född i annat land	20,6	29,4	23,5
Registrerad partner	85,6	77,2	82,8
Separerad partner	12,5	21,8	15,6
Efterlevande partner	1,9	1,0	1,6
Ingen inkomst	5,2	13,2	7,9
1-84 999 kronor	9,1	13,1	10,4
85 000-159 999	10,1	13,9	11,4
160 000-234 999	27,2	24,8	26,4
235 000-309 999	23,2	18,2	21,5
310 000-	25,2	16,8	22,3
Bor i storstad	45,9	51,2	47,7
Förortskommun	14,2	15,6	14,7
Större stad	19,4	17,5	18,8
Pendlingskommun	5,6	2,8	4,7
Glesbygdskommun	1,2	1,2	1,2
Varuproduktionskommun	2,0	3,0	2,3
Övrig kommun >25000 inv.	7,5	6,1	7,0
Övr. kom. 12500-25000 inv.	3,3	1,8	2,8
Övrig kommun <12500 inv.	0,8	0,9	0,9

Bortfallet har en något större andel yngre, födda utomlands, separerade, låginkomsttagare. Denna skillnad kan eventuellt delvis bero på övertäckning, att personer inte längre bor kvar i Sverige och inte har anmält avflyttning.

Det vanliga mönstret över hur bortfall ser ut i de flesta enkätundersökningar ger en större andel ogifta, yngre män och fler låginkomsttagare.

Resultat för gruppen som ingått partnerskap

Hälften av alla som ingått partnerskap har upplevt att bli diskriminerade. De som idag är under 40 år (18-39 år) har varit utsatta för detta i något högre grad att dem som är äldre (40-64 år). Detta gäller både män och kvinnor.

Tabell 1a: Har någon gång upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Har ingått partnerskap	Någon gång ha upplevt att bli diskriminerad (Procent)
Alla	50
Män	48
Kvinnor	53
Är 39 år eller yngre	57
Är 40 år eller äldre	46
Män, 39 år eller yngre	56
Män, 40 år eller äldre	45
Kvinnor, 39 år eller yngre	58
Kvinnor, 40 år eller äldre	49

Att ha upplevt att bli diskriminerad

Detta avsnitt bygger på svar från de personer som har uppgivit att de upplevt att bli diskriminerade. De procentvärden som presenteras representerar följaktligen personer som har ingått partnerskap och som har upplevt diskriminering.

Hur ofta har det hänt att man blivit diskriminerad och när hände det senast?

Upplevelsen att bli utsatt för diskriminering är tyvärr ingen engångshändelse, utan är något som majoriteten av dem som ingått partnerskap varit med om flera gånger. För en tredjedel av dem som upplevt diskriminering har det hänt mer än tio gånger. Knappt hälften av både kvinnor och män oavsett ålder har känt sig diskriminerade mellan två och fem gånger.

Tabell 2a: Hur många gånger har man upplevt att bli diskriminerad. (Procent).

Hur många gånger diskriminerad?	Diskriminerad 1 gång	Diskriminerad 2-5 gånger	Diskriminerad 6-10 gånger	Diskriminerad 11 - gånger
Har ingått partnerskap	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla som upplevt diskriminering	10	46	11	32
Män	11	44	13	31
Kvinnor	8	48	9	32
Är 39 år eller yngre	10	48	8	30
Är 40 år eller äldre	9	44	13	32
Män, 39 år eller yngre	12	46	11	29
Män, 40 år eller äldre	10	43	13	32
Kvinnor, 39 år eller yngre	9	49	7	31
Kvinnor, 40 år eller äldre	7	47	11	33

Partiellt bortfall (=avstått från att besvara frågan): 2 procent.

Det finns inga större skillnader mellan män och kvinnor eller mellan åldersgrupperna när det gäller hur många gånger man upplevt att bli diskriminerad.

Tabell 3a: När har man senast upplevt att bli diskriminerad. (Procent).

När senast diskriminerad? Har ingått partnerskap	Under senaste månaden (Procent)	Under senaste halvåret (Procent)	Under senaste året (Procent)	För 1-3 år sedan (Procent)	Tidigare (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	20	17	15	23	24
Män	19	16	17	19	29
Kvinnor	21	17	14	26	19
Är 39 år eller yngre	23	19	16	28	12
Är 40 år eller äldre	18	15	15	19	31
Män, 39 år eller yngre	25	17	19	24	14
Män, 40 år eller äldre	16	15	16	17	35
Kvinnor, 39 år eller yngre	22	21	14	31	10
Kvinnor, 40 år eller äldre	20	15	14	23	27

Partiellt bortfall: 2 procent.

Det är inga större skillnader mellan män och kvinnor vad gäller när man senast upplevde att bli diskriminerad. När detta inträffade sprider sig också relativt lika från senaste månaden till för mer än tre år sedan. För yngre personer (18-39 år) ligger dock den senaste händelsen överlag närmare i tiden än för äldre (40-64 år). Det är betydligt färre yngre, både män och kvinnor, som har den senaste händelsen så långt tillbaka i tiden som minst tre år.

Vilka är skälen till diskrimineringen?

Merparten av både män och kvinnor, yngre och äldre, uppger den sexuella läggningen som orsak till diskriminering. Mer än hälften av kvinnorna, både yngre och äldre, anser att det även eller enbart beror på att de är kvinnor.

I följande tabell redovisas de orsaker som uppgetts av de svarande. Eftersom det kan finnas flera skäl till varför en person blir utsatt för diskriminering, blir summan av procenttalen i varje grupp inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den orsaken.

Tabell 4a: Orsaker till varför man blir diskriminerad. (Procent).

Varför diskriminerad? Har ingått partnerskap	Könstillhörigheten (Procent)	Att ha ett funktionshinder (Procent)	Den sexuella läggningen (Procent)	Den etniska tillhörigheten (Procent)	Utländskt namn (Procent)	Trosuppfattningen (Procent)	Åldern (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	29	4	87	9	9	1	10
Män	10	5	92	11	11	1	7
Kvinnor	49	2	82	6	7	1	13
39 år eller yngre	32	2	88	12	12	1	10
40 år eller äldre	27	5	87	6	8	1	10
Män, - 39 år	11	4	89	18	21	2	6
Män, 40 år -	10	6	94	8	7	1	7
Kvinnor, - 39 år	47	1	87	8	7	1	13
Kvinnor, 40 år -	50	3	77	3	8	1	14

De flesta svaren som nämns under "Annat svar" hänger ihop med familjebildning, att man har annan religion, utländskt utseende eller är adoptivbarn. Några personer uppger

att det beror på att de är HIV-smittade eller att de har varit alkohol- eller drogmissbrukare. I övrigt nämns flera enstaka skäl.

Var eller i vilka situationer upplever man att man blir diskriminerad?

En stor majoritet av dem som upplevt att bli utsatt för diskriminering har blivit det i arbetslivet. Erfarenheten är densamma oavsett kön och ålder.

I följande tabeller redovisas de situationer eller sammanhang som uppgetts av de svarande. Eftersom det kan finnas flera olika blir summan av procenttalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den situationen.

Tabell 5a: Situationer/sammanhang där man upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Var diskriminerad? Har ingått partnerskap	I arbetslivet (Procent)	I utbildningen (Procent)	I kollektivtrafiken (Procent)	I kontakt med färdtjänst (Procent)	På kafé/ restaurang/pub/diskotek m.m. (Procent)	Vid köp av varor eller tjänster (Procent)	På bostadsmarknaden (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	66	16	7	1	28	16	10
Män	67	14	8	1	29	15	11
Kvinnor	66	17	5	1	27	17	10
39 år eller yngre	63	22	6	0	30	21	11
40 år eller äldre	68	12	7	1	27	13	10
Män, - 39 år	63	21	8	1	30	23	12
Män, 40 år -	68	11	8	1	29	11	11
Kvinnor, - 39 år	64	22	5	0	31	19	10
Kvinnor, 40 år -	68	13	5	1	24	16	9

Tabell 5a forts: Situationer/sammanhang där man upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Var diskriminerad? Har ingått partnerskap	På bank, försäkringsbolag (Procent)	I hälso- och sjukvården (Procent)	I kontakt med socialtjänsten (Procent)	I kontakt med arbetsförmedling (Procent)	I kontakt med polisen (Procent)	I kontakt med annan myndighet (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	10	22	5	6	9	9
Män	13	17	5	6	14	9
Kvinnor	7	27	5	5	4	10
39 år eller yngre	11	25	6	6	10	12
40 år eller äldre	10	20	4	5	9	8
Män, - 39 år	12	14	7	7	18	10
Män, 40 år -	11	18	4	6	13	9
Kvinnor, - 39 år	10	32	6	6	5	14
Kvinnor, 40 år -	9	23	4	4	3	5

Partiellt bortfall: 1 procent.

Tabellerna visar att upplevelse av diskriminering i skolan eller under annan utbildning är vanligare bland yngre än äldre oavsett om man är man eller kvinna. Yngre män känner sig oftare än äldre män diskriminerade i butiker eller varuhus eller vid köp av tjänster (taxi, frisör, badhus, etc.). Likaså vid kontakter med bank eller försäkringsbolag. Yngre kvinnor har i högre grad än äldre kvinnor upplevt diskriminering i hälso- och sjukvården.

Andra sammanhang som inte fanns med bland de föreslagna i enkäten, uppgavs av mer än var femte person. Det mest förekommande svaret är kyrkan – att inte få gifta sig i kyrkan. Andra vanliga sammanhang är knutna till familj, släkt och socialt umgänge. Många nämner också myndigheter och organisationer som Migrationsverket, familjerätten, hov- och tingsrätt, utländska konsulat, svenska ambassader, kriminalvården, sjukvården, adoptionsorganisation, m.fl. Ytterligare sammanhang som tas upp hör ihop med köp eller anlitan av tjänster som bank, mäklare, försäkringsbolag, hyra av festlokal, hotell, m.fl. Några nämner massmedias sätt att behandla personer med annan sexuell läggning än heterosexualitet. Den ”rent allmänna” diskrimineringen nämns också av flera personer.

På vilket sätt blir man diskriminerad?

Majoriteten av både kvinnor och män, både yngre och äldre, har fått nedsättande kommentarer eller blivit mobbade, retade eller förlöjligade. Yngre män har i högre grad än äldre män och kvinnor blivit bortsorterade när de sökt arbete. Fler män än kvinnor har inte blivit befordrade när de borde ha blivit det. Kvinnor uppger att de får sämre villkor och/eller bemötande än vad andra kunder får vid köp av varor och tjänster.

I följande tabeller redovisas hur man blivit diskriminerad. Eftersom det kan vara på flera olika sätt blir summan av procentalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just det sättet.

Tabell 6a: Hur upplever man att man blir diskriminerad? (Procent).

Hur blir man diskriminerad? Har ingått partnerskap	Nedsättande kommentarer, mobbad, retad, förlöjligad (Procent)	Bortsorterad när sökt arbete (Procent)	Ej blivit befordrad när man borde (Procent)	Blev kallad till intervju, fick ej jobbet (Procent)	Blev avskedad (Procent)	Fick ej hyra/köpa/skriva kontrakt på bostad (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	60	18	13	13	6	9
Män	63	19	16	14	8	10
Kvinnor	56	16	10	12	4	7
39 år eller yngre	60	18	11	15	6	11
40 år eller äldre	59	17	15	12	6	8
Män, - 39 år	63	25	11	17	6	13
Män, 40 år -	63	17	18	13	8	8
Kvinnor, - 39 år	58	14	10	13	5	9
Kvinnor, 40 år -	54	17	9	11	3	6

Tabell 6a forts: Hur upplever man att man blir diskriminerad? (Procent).

Hur blir man diskriminerad? Har ingått partnerskap	Blev ej antagen vid högskola (Procent)	Sämre villkor/bemötande vid köp av varor och tjänster (Procent)	Kunde pga funk. hinder ej använda flyg/buss/tåg (Procent)	Ej insläppt på bar/diskotek/restaurang el. dyl. (Procent)	Kunde ej ta del av information pga funktionshinder (Procent)	Kunde ej använda lokaler pga av funktionshinder (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	1	22	1	8	1	1
Män	1	17	1	10	1	1
Kvinnor	2	28	1	5	1	1
39 år eller yngre	1	24	1	9	1	0
40 år eller äldre	1	21	1	7	1	1
Män, -39 år	1	19	1	11	1	0
Män, 40 år -	1	16	0	9	1	1
Kvinnor, - 39 år	1	28	1	8	1	1
Kvinnor, 40 år -	2	28	1	3	1	1

Partiellt bortfall: 2 procent.

Närmare hälften av kvinnorna och en fjärdedel av männen uppger andra svar än de alternativ som fanns föreslagna i enkäten. De allra vanligaste svaren under ”Annat svar” är på olika sätt kopplade till arbetslivet – lägre lön, erbjudande om jobb drogs tillbaka, utesluten ur fikasnack, osynliggjord, omplacerad, undanhållen information, förtur till semesterönskemål ”försvann”, etc. Andra vanliga svar pekar på det faktum att man inte har kunnat få vigas i kyrkan. Likaså tar flera upp problem kring önskan att få barn – insemination, prövning för adoption eller som fosterförälder, men också problem som hör samman med redan födda barn – ”jag fick inte ha mina barn natttid”. Att man upplever sig få sämre vård inom hälso- och sjukvården tar flera upp. Ett tiotal personer har blivit slagna, misshandlade eller utsatta för hotelser. Sämre behandling vid köp av varor och tjänster tas också upp. Särskilt försäkringsbolagen ger sämre villkor för personer som ingått partnerskap än för andra. Lagstiftning på olika områden nämns, liksom dålig blankettutformning i olika sammanhang. Härutöver nämns många enstaka exempel på hur man upplevts sig diskriminerad.

Jobbigaste situationen?

De svarande ombads beskriva den situation som varit jobbigast för dem. Drygt 40 procent av männen och drygt 25 procent av kvinnorna som upplevt att bli diskriminerade valde att beskriva det jobbigaste. På följdfrågan vad man gjorde vid den situation som man upplevt som jobbigast, uppger de flesta att de gjorde ingenting. På frågan varför inte, är de vanligaste skälen att det inte är någon idé, det skulle i alla fall inte hända något, att man inte orkar, att man vant sig vid att bli diskriminerad eller att man inte ville bli uppmärksam (det enda svarsalternativet som valdes oftare av män än av kvinnor).

Vad gör de som trots allt gör något? Att ta upp det med den eller de som diskriminerade är den vanligaste åtgärden. En mindre andel kontaktar arbetsgivaren och/eller facket. De flesta egna svaren under ”Annat” är ganska pessimistiska – t.ex. vi pratade inte med varandra på länge, jag blev uppsagd pga. arbetsbrist någon månad senare, fortsatt diskriminering enligt lagen, jag la ner anmälan efter hot från förövaren, blev förflyttad till en annan avdelning, polisutredning las ner i brist på bevis, aggressiv ordväxling, etc. Men det finns även en del positiva händelseförlopp – t.ex. fick dem att tänka om och be om ursäkt, drev det själv och rätt till sist, läraren tog upp det med eleverna, försäkringarna ändrades.

Att kontakta någon av ombudsmännen eller en lokal antidiskrimineringsbyrå är inte vanligt, endast ett fåtal har utnyttjat den möjligheten.

Bland dem som försökte göra något i samband med den situation som varit jobbigast, uppger hälften att det inte ledde till något. Utav det lilla antal personer som försökte göra något åt diskrimineringen är det ett ännu mindre antal personer som känner att de fick upprättelse.

Kännedom om det skydd som samhället erbjuder mot diskriminering

Detta avsnitt bygger på svar från samtliga svarande oavsett om man har upplevt att bli diskriminerad eller inte.

I enkäten presenterades följande definition:

Enligt svensk lag finns det skydd mot diskriminering inom vissa områden bland annat på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och kön. Diskriminering är när en person blir behandlad sämre än en annan person i en jämförbar situation och missgynnandet har samband med någon av ovanstående grunder.

Nästan alla män och kvinnor, oavsett ålder, känner till den här definitionen – äldre kvinnor i mycket hög grad.

Tabell 7a: Känner till definitionen av diskriminering.
(Procent).

Har ingått partnerskap	Känner till definitionen av diskriminering (Procent)
Alla	89
Män	89
Kvinnor	90
Är 39 år eller yngre	89
Är 40 år eller äldre	90
Män, 39 år eller yngre	89
Män, 40 år eller äldre	89
Kvinnor, 39 år eller yngre	87
Kvinnor, 40 år eller äldre	93

Partiellt bortfall: 2 procent

Kännedomen om de lagar som skyddar mot diskriminering är också mycket hög, men med undantag av de två senaste lagarna från 2001 och 2003 om likabehandling av studenter i högskolan och förbud mot diskriminering i samband med bostäder, varor och tjänster. Men trots att den senaste lagen kom så sent som 2003, känner hälften av både män och kvinnor till den. Även när det gäller lagverket kring diskriminering har äldre kvinnor mest kännedom.

Tabell 8a: Kännedom om lagar som skyddar mot diskriminering.
(Procent).

Kännedom om lagar?	Lag 1999:130	Lag 1999:132	Lag 1999:133	Lag 1991:433	Lag 2001:1286	Lag 2003:307	BrB 16:9
Har ingått partnerskap	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla	87	77	92	89	35	50	87
Män	83	74	90	87	32	48	85
Kvinnor	91	80	95	93	38	52	90
39 år eller yngre	83	74	90	87	35	46	83
40 år eller äldre	89	79	94	91	35	52	89
Män, - 39 år	78	72	86	83	36	49	79
Män, 40 år -	85	75	91	88	31	48	87
Kvinnor, - 39 år	87	75	92	90	35	43	86
Kvinnor, 40 år -	94	84	97	95	41	58	92

Partiellt bortfall: 1-3 procent på de olika delfrågorna.

Att man kan anmäla diskriminering hos någon av ombudsmännen känner både äldre män och äldre kvinnor bättre till de yngre. Att man kan anmäla diskriminering hos polisen är något som fler yngre män än yngre kvinnor känner till.

Tabell 9a: Kännedom om var man anmäler diskriminering.

(Procent).

Var anmäla diskriminering? Har ingått partnerskap	DO (Procent)	HO (Procent)	HomO (Procent)	JämO (Procent)	Polisen (Procent)	Lokal antidisk. byrå (Procent)	Fackförbund (Procent)	Överklag. nämnden högskolan (Procent)
Alla	68	71	91	88	70	16	70	19
Män	69	68	90	85	72	14	62	18
Kvinnor	68	75	93	92	69	17	80	19
39 år eller yngre	61	62	87	84	69	15	70	18
40 år eller äldre	72	75	93	90	71	16	70	19
Män, - 39 år	60	57	84	77	75	15	58	20
Män, 40 år -	72	71	91	88	71	14	63	18
Kvinnor, - 39 år	62	65	89	89	64	16	79	15
Kvinnor, 40 år -	72	82	95	94	72	18	80	22

Rättsliga konsekvenser

I följande tabell redovisas vilka konsekvenser man tror en formell anmälan om diskriminering kan få. Eftersom det kan vara på flera olika sätt blir summan av procenttalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just det sättet.

Tabell 10a: Konsekvenser av en formell anmälan om diskriminering?

(Procent).

Vilka konsekvenser tror man en formell anmälan kan få? Har ingått partnerskap	Man får upprättelse i domstol (Procent)	Man får upprättelse/-gottgörelse genom förlikning (Procent)	Den diskriminerande straffas (Procent)	Annat (Procent)
Alla	67	64	56	17
Män	68	61	58	15
Kvinnor	67	67	54	19
39 år eller yngre	64	62	54	17
40 år eller äldre	69	64	58	17
Män, - 39 år	66	54	59	12
Män, 40 år -	69	63	58	16
Kvinnor, - 39 år	64	68	50	20
Kvinnor, 40 år -	69	66	57	18

Partiellt bortfall: 3 procent

Kvinnor tror i högre grad än män att man kan få upprättelse eller gottgörelse genom förlikning. Det är framförallt de yngre männen som inte har fullt lika hög tilltro till detta som de övriga. Många valde att skriva själva under "Annat svar" och de flesta svaren går ut på att en formell anmälan inte leder till någonting alls. Majoriteten av alla svar går ut på att ingenting görs - diskriminering kan ej bevisas, nästan 100% av alla anmälningar avskrivs, tror inte något märkbart händer, ingen påföljd, uddlösa lagar, den som

diskriminerat går fri, föga såvida man inte har en bra (och dyr) advokat, i verkligheten inget alls, fallet läggs ner, osv.

Positiva och negativa konsekvenser av en anmälan

I undersökningen efterfrågades vilka positiva och negativa konsekvenser man *tror* att en anmälan om diskriminering skulle kunna få. Frågorna handlar alltså inte bara om faktisk erfarenhet, eftersom frågorna ställdes till alla.

När det gäller andra positiva följder än de rent rättsliga har både män och kvinnor en hög tilltro till att andra som hamnar i liknande situation får det lättare, men kvinnor har det i ännu högre grad än män. Likaså är kvinnor något mer positiva till att anmälningar bidrar till att samhället blir mindre diskriminerande och att den anmälda förändrar sitt beteende. Yngre män är betydligt mer optimistiska när det gäller att den anmälda ska förändra sitt beteende än vad de äldre männen är.

Tabell 11a: Positiva följder av en anmälan om diskriminering.

(Procent).

Positiva följder av anmälan Har ingått partnerskap	Lösningen går anmälarens väg (Procent)	Anmälaren får en ursäkt (Procent)	Den anmälda förändrar sitt beteende (Procent)	Andra i liknande situationer får det lättare (Procent)	Samhället blir mindre diskriminerande (Procent)
Alla	42	47	49	83	69
Män	41	48	46	80	67
Kvinnor	44	45	52	86	73
39 år eller yngre	42	46	50	83	67
40 år eller äldre	42	47	48	83	71
Män, - 39 år	40	46	54	79	65
Män, 40 år -	41	49	44	81	67
Kvinnor, - 39 år	44	45	48	86	68
Kvinnor, 40 år -	43	45	54	87	76

Partiellt bortfall: 3 procent

Tabell 12a: Negativa följder av en anmälan om diskriminering.

(Procent).

Negativa följder av anmälan Har ingått partnerskap	Man blir utfrusen eller trakasserad (Procent)	Man blir stämplad som besvärlig (Procent)	Folk blir rädda och tar avstånd (Procent)	Den sexuella läggningen blir känd i en vidare krets (Procent)
Alla	56	85	28	27
Män	54	81	26	30
Kvinnor	59	88	29	24
39 år eller yngre	59	86	25	25
40 år eller äldre	55	84	29	28
Män, - 39 år	56	81	24	26
Män, 40 år -	53	82	27	31
Kvinnor, - 39 år	61	89	26	24
Kvinnor, 40 år -	57	88	32	23

Partiellt bortfall: 8 procent

De flesta som ingått partnerskap, men speciellt kvinnorna, tror att de blir stämplade som besvärliga om de gör en anmälan om diskriminering. Yngre kvinnor befärdar också i högre grad övriga att de blir utfrusna eller trakasserade. Det är också stor skillnad när det gäller om folk kan bli rädda och ta avstånd från anmälaren, en betydligt mindre andel yngre män väljer det svaret jämfört med äldre kvinnor. Att den sexuella läggningen blir känd i en vidare krets är något som speciellt de äldre männen i högre grad än kvinnor ser som en negativ följd.

Var får man sina kunskaper om diskriminering ifrån?

Endast en mycket liten andel – runt 5 procent- av både män och kvinnor i de båda åldersgrupperna hade mycket få kunskaper om det rättsliga skyddet innan de ombads delta i den här undersökningen.

Massmedia är den avgjort vanligaste källan till information, speciellt TV och dagstidningar. Internet spelar ännu så länge ingen större roll i informationsspridandet. Men de egna privata källorna som släkt, vänner och kollegor spelar en stor roll.

I följande tabeller redovisas de informationskällor som varit aktuella för de svarande och de man helst vill ha. Eftersom det kan finnas flera olika blir summan av procentalen inte 100. Procentalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den källan.

Tabell 13a: Källor till information om diskriminering.
(Procent).

Vanligaste källorna till information? Har ingått partnerskap	Släkt, vänner, kollegor (Procent)	Egen intresseorganisation/förening (Procent)	Fackförbund (Procent)	Ombudsmännen (Procent)	Antidiskrimineringsbyrå (Procent)	Skolan/Högskolan (Procent)	Kommunen Medborgarkontoret Biblioteket (Procent)
Alla	34	28	22	29	1	15	5
Män	30	27	22	31	1	13	5
Kvinnor	37	29	22	27	2	17	4
39 år eller yngre	44	28	17	23	2	26	4
40 år eller äldre	28	28	24	32	1	9	5
Män, - 39 år	42	27	17	27	2	28	6
Män, 40 år -	26	27	24	32	1	8	5
Kvinnor, - 39 år	46	29	17	21	2	25	3
Kvinnor, 40 år -	31	29	25	32	1	11	5

Partiellt bortfall: 2 procent

Framförallt de yngre, både män och kvinnor, skaffar sig i information från släkt, vänner och kollegor. Skolan och/eller universitet och högskola är också en betydligt vanligare källa till information för de yngre (både män och kvinnor). Yngre kvinnor använder sig i något mindre utsträckning än övriga av ombudsmännen som informationskälla.

Massmedia av olika slag är idag den stora källan till information om diskriminering. Men för yngre män spelar radion, dagstidningarna och fackpressen inte lika stor roll som för övriga. Internet spelar däremot en relativt stor roll för både yngre män och yngre kvinnor när det gäller att inhämta information.

Tabell 13a forts: Källor till information om diskriminering.
(Procent).

Vanligaste källorna till information? Har ingått partnerskap	Seminarium Kurs Konferens (Procent)	Radio (Procent)	TV (Procent)	Dags- tidningar (Procent)	Fack- press (Procent)	Internet (Procent)	Telefon- kommuni- kation (Procent)	Besök hos organisation eller myndighet (Procent)
Alla	14	49	79	80	25	23	1	4
Män	11	47	80	78	25	22	2	5
Kvinnor	17	51	78	82	25	24	1	4
39 år eller yngre	16	42	79	74	19	34	2	4
40 år eller äldre	13	53	80	83	28	18	1	5
Män, - 39 år	12	36	79	68	17	37	3	5
Män, 40 år -	11	51	80	82	27	17	1	5
Kvinnor, - 39 år	19	47	78	78	21	31	2	4
Kvinnor, 40 år -	15	55	79	85	29	19	1	4

Partiellt bortfall: 2 procent

Många har uppgett egna svar, men nästan alla handlar om massmedia i en eller flera former.

Varifrån eller hur vill man helst få eller själv skaffa sig information?

Det mest påfallande är att både män och kvinnor, yngre och äldre, helst vill få eller skaffa sig information i diskrimineringsfrågor från fler källor än massmedia, som har dominerat informationsspridandet hittills. Särskilt starkt efterfrågas ombudsmännen, men också facken, kommunerna och antidiskrimineringsbyråerna efterfrågas betydligt mer än vad de utnyttjas idag.

Tabell 14a: Önskade källor till information om diskriminering.
(Procent).

Önskade källor för information Har ingått partnerskap	Släkt, vänner, kollegor (Procent)	Egen intresse- organisation/ förening (Procent)	Fack- förbund (Procent)	Ombuds- männen (Procent)	Antidiskri- minerings- byrå (Procent)	Skolan/ Högskolan (Procent)	Kommunen Medborgar- kontoret Biblioteket (Procent)
Alla	25	30	41	72	15	9	21
Män	22	30	38	70	16	10	20
Kvinnor	28	30	46	75	14	7	22
39 år eller yngre	31	27	43	71	14	16	24
40 år eller äldre	22	32	41	73	16	5	19
Män, - 39 år	29	24	38	65	15	22	27
Män, 40 år -	19	32	38	72	16	6	17
Kvinnor, - 39 år	33	29	46	75	13	11	22
Kvinnor, 40 år -	25	30	46	75	15	4	23

Partiellt bortfall: 4 procent

Yngre, både män och kvinnor, vill i högre grad än äldre få information från släkt, vänner och kollegor, men sammantaget är den här källan inte efterfrågad i lika hög grad som den idag uppfyller. Skolan och/eller universitet och högskola är i högre grad önskad av yngre män än av övriga. De yngre männen är också den grupp som idag mest har skolan/högskolan som en informationskälla.

Tabell 14a forts: Önskade källor till information om diskriminering.
(Procent).

Önskade källor till information	Seminarium Kurs Konferens	Radio	TV	Dags-tidningar	Fack-press	Internet	Telefon-kommuni-kation	Besök hos organisation eller myndighet
Har ingått partnerskap	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla	14	19	38	38	22	47	23	37
Män	14	20	41	41	21	44	21	36
Kvinnor	15	18	35	36	22	51	27	38
39 år eller yngre	17	16	39	39	19	56	25	33
40 år eller äldre	16	17	41	39	30	25	20	42
Män, - 39 år	16	19	41	41	17	54	24	31
Män, 40 år -	13	20	41	40	23	40	20	37
Kvinnor, - 39 år	18	14	37	38	20	57	26	35
Kvinnor, 40 år -	13	20	33	34	24	46	27	39

Partiellt bortfall: 3 procent

Att kunna få information via Internet är den mest efterfrågade informationskällan bland både män och kvinnor, framförallt de yngre. Jämfört med dagens informationskällor är det en otrolig ökning i önskan vad gäller besök hos organisationer och myndigheter (speciellt de äldre) och telefonkommunikation (speciellt de yngre).

Av den lilla tabellen nedan framgår att ombudsmännens roll som informationskälla i diskrimineringsfrågor är mycket efterfrågad av både män och kvinnor och av både yngre och äldre, men ännu inte utnyttjad i någon högre grad. I de egna svaren under "Annat" framhålls också i många av svaren att man skulle vilja få mer information via ombudsmännen.

Ombudsmännens roll som informationskälla

Ombudsmännens roll som källa	Informationskälla idag	Önskad som informationskälla
Har ingått partnerskap	(Procent)	(Procent)
Alla	29	72
Män	31	70
Kvinnor	27	75
Är 39 år eller yngre	23	71
Är 40 år eller äldre	32	73
Män, 39 år eller yngre	27	65
Män, 40 år eller äldre	32	72
Kvinnor, 39 år eller yngre	21	75
Kvinnor, 40 år eller äldre	32	75

Sammanfattning

Hälften av både män och kvinnor i åldrarna 18-64 år och som någon gång har ingått partnerskap, har upplevt att bli utsatt för diskriminering. Yngre personer (18-39 år) i något högre grad än äldre (40-64 år). Den sexuella läggningen tror en stor majoritet är anledningen till diskrimineringen. Man är mest utsatt för diskriminering i arbetslivet. Den mest förekommande formen för diskriminering är nedsättande kommentarer, mobbning, att man blir retad eller förlöjligad.

Kännedomen om det rättsliga skyddet som finns mot diskriminering är mycket stor bland både män och kvinnor oavsett ålder. Massmedia är idag den främsta källan för information, men ombudsmännen som främsta informationskällan efterfrågas av mer än 70 procent av de svarande. Att få information om diskrimineringsfrågor via Internet ligger också högt på önskelistan.

Några svarandes egna tankar:

Jag är öppet homosexuell i pressen. Största oron är att bli attackerad på gatan. Jag vill leva öppet men tar det säkra före det osäkra och åker taxi om det är sent. Det känns onödigt att ta tunnelbana eller buss eller att promenera hem om det är sent. Tråkigt!

Jag kunde inte svara 'ja' på frågan om diskriminering i arbetslivet, eftersom det aldrig hänt att någon sagt: "Du får inte det här jobbet eftersom du är homosexuell", men jag har varit arbetssökande i stort sett hela tiden sedan 1995 och varit på ett tjugotal intervjuer. I ansökan har jag under "personligt" skrivit ett neutralt "är sambo" och senare "är gift". Under intervjuerna har jag sagt att det är en kvinna om vi kommit in på det, t.ex. "och vad jobbar din sambo med?" Ingen har sagt något! Det är omöjligt att veta varför jag inte fått någon av anställningarna - "du passar inte in i gruppen", "vi sökte någon med mer erfarenhet" osv. Idag arbetar jag som egen företagare och har inte stött på några problem hos mina kunder.

Har känt mig diskriminerad som homosexuell när jag har haft kontakt med polisen. I kontakterna med polisen har det verkat som om de har tyckt att eftersom jag är bög så får jag också räkna med "tjafs och bråk". Vid en tidigare misshandel, efter ett besök på en gay-nattklubb, fick jag frågan om jag inte hade "marknadsfört min sexuella läggning lite väl hårt"! Har ofta fått liknande dumma kommentarer från polis, försäkringsbolag och till och med av kollegor.

Diskriminering mot homosexuella är ofta subtila saker, som är svåra att sätta tummen på/bevisa. I arbetslivet förekommer mycket homo- och obetänksamma uttalanden, som man inte alltid orkar bemöta.

Det vore en rättighet för oss (homosexuella) av samma kön att få ingå äktenskap i svenska kyrkan.

Tack

Vi väntar!

Jag har inte blivit diskriminerad som homosexuell, men som kvinna!

Jag känner mig rädd för min framtid. Jag har arbetat i 1,5 år i en butik men nu blivit förflyttad till en annan butik. Jag tror de vill bli av med mig. Jag var fast anställd på heltid, men har nu fått gå ner till 8 dagar i månaden fast jag fortfarande är fast anställd. Jag vill jättegärna få tillbaka min ursprungliga tjänst i den andra butiken. Men det är svårt och jag är mycket rädd för att protestera.

Upplevelse av diskriminering bland personer som bott i Sverige i minst 18 år och som har minst en förälder som är född utanför EU-området

Ur SCB:s register Flergen som bygger på registret över totalbefolkningen (RTB) valdes slumpmässigt 2000 personer som bott i Sverige i minst 18 år och har minst en förälder född utanför EU-området och som dessutom är i åldrarna 18-64 år.

Svarsandelen blev 41 procent.

Bortfallsanalys

I följande tabell jämförs de svarande, bortfallet och hela ursprungsurvalet för de egenskaper som är kända från befolkningsregistret (RTB), nämligen kön, ålder, födelse land, civilstånd, inkomst och kommungrupp.

Har utländsk härkomst	Svarande (Procent)	Bortfall (Procent)	Hela urvalet (Procent)
Män	43,9	57,7	52,0
Kvinnor	56,1	42,3	48,0
Är 39 år eller yngre	72,0	76,3	74,6
Är 40 år eller äldre	28,0	23,7	25,4
Född i Sverige	72,2	69,9	70,9
Född i annat land	27,8	30,1	29,1
Gift	31,6	25,1	27,8
Ogift	59,6	67,5	64,3
Skild/separerad	8,2	7,1	7,6
Änka/änkling	0,6	0,3	0,4
Ingen inkomst	12,0	18,1	15,6
1-84 999 kronor	26,0	27,4	26,9
85 000-159 999	15,1	14,9	15,0
160 000-234 999	21,9	19,7	20,6
235 000-309 999	14,6	11,3	12,7
310 000-	10,3	8,6	9,3
Bor i storstad	31,0	36,0	34,0
Förortskommun	19,3	22,3	21,1
Större stad	28,9	26,7	27,6
Pendlingskommun	5,1	3,1	3,9
Glesbygdskommun	0,4	0,5	0,5
Varuproduktionskommun	3,2	3,7	3,5
Övrig kommun>25000 inv.	8,4	4,4	6,1
Övr. kom. 12500-25000 inv.	3,2	2,4	2,7
Övrig kommun<12500 inv.	0,5	0,8	0,7

Bortfallet har en något större andel män och en något större andel ogifta. Det vanliga mönstret över hur bortfall ser ut i de flesta enkätundersökningar ger en större andel ogifta, yngre män och fler låginkomsttagare.

Resultat för gruppen med utländsk härkomst

Ungefär hälften av alla som personer med utländsk härkomst (enligt definitionen ovan) har upplevt att bli diskriminerade. De som idag är under 40 år (18-39 år) har varit utsatta för detta i betydligt högre grad än dem som är äldre (40-64 år).

Tabell 1b: Har någon gång upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Utländsk härkomst	Någon gång ha upplevt att bli diskriminerad (Procent)
Alla	47
Män	49
Kvinnor	45
Är 39 år eller yngre	52
Är 40 år eller äldre	35

Att ha upplevt att bli diskriminerad

Detta avsnitt bygger på svar från de personer som har uppgivit att de upplevt att bli diskriminerade. De procentvärden som presenteras representerar följaktligen personer med utländsk härkomst som har upplevt diskriminering.

Hur ofta har det hänt att man blivit diskriminerad och när hände det senast?

Upplevelsen att bli utsatt för diskriminering är tyvärr ingen engångshändelse, utan är något som majoriteten av dem med utländsk härkomst varit med om flera gånger. För närmare hälften av dem som upplevt diskriminering har det hänt mer än tio gånger.

Tabell 2b: Hur många gånger har man upplevt att bli diskriminerad?
(Procent).

Hur många gånger diskriminerad?	Diskriminerad 1 gång (Procent)	Diskriminerad 2-5 gånger (Procent)	Diskriminerad 6-10 gånger (Procent)	Diskriminerad 11 - gånger (Procent)
Utländsk härkomst				
Alla som upplevt diskriminering	8	33	13	44
Män	5	31	14	51
Kvinnor	12	34	13	39
Är 39 år eller yngre	9	32	14	44
Är 40 år eller äldre	8	34	10	46

Partiellt bortfall (=avstått från att besvara frågan): 2 procent.

Att ha upplevt att bli diskriminerad mer än tio gånger har hälften av männen varit med om, vilket är en betydligt större andel än bland kvinnor, vilka däremot i högre grad än män har upplevt diskriminering vid endast ett enskilt tillfälle. Det finns inga skillnader mellan åldersgrupperna när det gäller hur många gånger man upplevt att bli diskriminerad.

Tabell 3b: När har man senast upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

När senast diskriminerad?	Under senaste månaden (Procent)	Under senaste halvåret (Procent)	Under senaste året (Procent)	För 1-3 år sedan (Procent)	Tidigare (Procent)
Utländsk härkomst					
Alla som upplevt diskriminering	25	17	17	20	19
Män	28	20	12	20	19
Kvinnor	22	15	22	21	20
Är 39 år eller yngre	26	18	18	20	17
Är 40 år eller äldre	20	11	15	23	29

Partiellt bortfall: 1 procent.

Det är inga större skillnader mellan män och kvinnor vad gäller när man senast upplevde att bli diskriminerad, men något för fler män tycks den senaste händelsen ligga närmare i tiden. När denna inträffade sprider sig också relativt lika från senaste månaden till för mer än tre år sedan. För äldre personer (40-64 år) ligger dock den senaste händelsen överlag längre tillbaka i tiden än för yngre (18-39 år). Det är betydligt färre yngre, som har den senaste händelsen så långt tillbaka i tiden som minst tre år.

Vilka är skälen till diskrimineringen?

Merparten av både män och kvinnor uppger den etniska tillhörigheten och/eller utländskt namn som orsak till diskriminering. Mer än en tredjedel av kvinnorna anser att det även eller enbart beror på att de är kvinnor.

I följande tabell redovisas de orsaker som uppgetts av de svarande. Eftersom det kan finnas flera skäl till varför en person blir utsatt för diskriminering, blir summan av procenttalen i varje grupp inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den orsaken.

Tabell 4b: Orsaker till varför man blir diskriminerad.
(Procent).

Varför diskriminerad?	Könstillhörigheten (Procent)	Att ha ett funktionshinder (Procent)	Den sexuella läggningen (Procent)	Den etniska tillhörigheten (Procent)	Utländskt namn (Procent)	Trosuppfattningen (Procent)	Åldern (Procent)
Utländsk härkomst							
Alla som upplevt diskriminering	24	4	2	50	53	8	19
Män	9	4	4	53	61	10	14
Kvinnor	36	4	1	46	47	6	24
Är 39 år eller yngre	24	2	2	52	54	9	20
Är 40 år eller äldre	23	5	3	39	52	5	18

Fler män än kvinnor upplever att de blir diskriminerade på grund av sitt namn, medan kvinnor i högre grad än män har upplevt att deras ålder är orsak till att de blivit diskriminerade. Under ”Annat svar” är det mesta som beskrivs på något sätt kopplat till den utländska härkomsten – föräldrar som bryter kraftigt, fel utseende för vissa klubbar, vakten har något emot mig, etc. Ett mindre antal personer nämner att de tror att

diskrimineringen beror på deras kraftiga övervikt eller andra sjukdomstillstånd, t.ex. whiplashskada, HIV-positiv, psykiska problem, utbrändhet, glutenintolerans, ärr i ansiktet.

Var eller i vilka situationer upplever man att man blir diskriminerad?

En stor majoritet av dem som upplevt att bli utsatt för diskriminering har blivit det i arbetslivet. Erfarenheten är densamma oavsett kön och ålder.

I följande tabeller redovisas de situationer eller sammanhang som uppgetts av de svarande. Eftersom det kan finnas flera olika blir summan av procenttalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den situationen.

Tabell 5b: Situationer/sammanhang där man upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Var diskriminerad? Utländsk härkomst	I arbetslivet (Procent)	I utbildningen (Procent)	I kollektivtrafiken (Procent)	I kontakt med färdtjänst (Procent)	På kafé/restaurang/pub/diskotek m.m. (Procent)	Vid köp av varor eller tjänster (Procent)	På bostadsmarknaden (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	64	33	10	2	33	26	17
Män	67	31	10	2	46	18	19
Kvinnor	62	35	10	1	23	32	16
Är 39 år eller yngre	60	37	12	1	39	30	16
Är 40 år eller äldre	79	19	4	3	11	11	20

Tabell 5b forts: Situationer/sammanhang där man upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Var diskriminerad? Utländsk härkomst	På bank, försäkringsbolag (Procent)	I hälso- och sjukvården (Procent)	I kontakt med socialtjänsten (Procent)	I kontakt med arbetsförmedling (Procent)	I kontakt med polisen (Procent)	I kontakt med annan myndighet (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	14	13	6	14	21	13
Män	18	10	6	14	31	14
Kvinnor	12	16	6	14	13	12
Är 39 år eller yngre	13	11	5	14	22	11
Är 40 år eller äldre	19	20	9	17	17	20

Partiellt bortfall: 0 procent.

Det är betydligt vanligare att män upplever diskriminering på restauranger och andra ”uteställen” än kvinnor, liksom i kontakter med polisen, medan kvinnor upplever mer diskriminering i butiker eller varuhus eller vid köp av tjänster (taxi, frisör, badhus, etc.) än vad män gör. Tabellerna visar att upplevelse av diskriminering i skolan eller under annan utbildning, i kollektivtrafiken, på restauranger och andra ”uteställen”, i butiker eller varuhus eller vid köp av tjänster (taxi, frisör, badhus, etc.) är vanligare bland yngre än äldre. De äldre har däremot upplevt diskriminering i högre grad än yngre i arbetslivet och även inom hälso- och sjukvården.

Andra sammanhang som inte fanns med bland de föreslagna i enkäten, uppgavs av en tiondedel av de svarande. De mest förekommande svaren hör samman med vardagslivet – vanligt folk, ute på gatan, i skolan, inom idrott/föreningar, bland kompisar (inkl. kompisars föräldrar). Man tar också upp myndigheter som Skolverket, Jordbruksverket, Skattemyndigheten, Migrationsverket, Försäkringskassan, länsstyrelser, sjukhus, m.fl.

På vilket sätt blir man diskriminerad?

Mer än hälften av både män och kvinnor har fått nedsättande kommentarer eller blivit mobbade, retade eller förlöjligade. Yngre tycks vara något mer utsatta än äldre.

I följande tabeller redovisas hur man blivit diskriminerad. Eftersom det kan vara på flera olika sätt blir summan av procenttalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just det sättet.

Tabell 6b: Hur upplever man att man blir diskriminerad?

(Procent).

Hur blir man diskriminerad?	Nedsättande kommentarer, mobbad, retad, förlöjligad (Procent)	Bortsorterad när sökt arbete (Procent)	Ej blivit befordrad när man borde (Procent)	Blev kallad till intervju, fick ej jobbet (Procent)	Blev avskedad (Procent)	Fick ej hyra/köpa/skriva kontrakt på bostad (Procent)
Utländsk härkomst						
Alla som upplevt diskriminering	55	35	14	17	4	11
Män	52	40	14	19	3	10
Kvinnor	57	31	14	16	4	11
Är 39 år eller yngre	56	34	10	15	2	11
Är 40 år eller äldre	48	38	28	24	10	10

Tabell 6b forts: Hur upplever man att man blir diskriminerad?

(Procent).

Hur blir man diskriminerad?	Blev ej antagen vid högskola (Procent)	Sämre villkor/bemötande vid köp av varor och tjänster (Procent)	Kunde pga funk. hinder ej använda flyg/buss/tåg (Procent)	Ej insläppt på bar/diskotek/restaurang el. dyl. (Procent)	Kunde ej ta del av information pga funktionshinder (Procent)	Kunde ej använda lokaler pga av funktionshinder (Procent)
Utländsk härkomst						
Alla som upplevt diskriminering	1	22	1	8	1	1
Män	1	17	1	10	1	1
Kvinnor	2	28	1	5	1	1
Är 39 år eller yngre	1	24	1	9	1	0
Är 40 år eller äldre	1	21	1	7	1	1

Partiellt bortfall: 1 procent.

Flera av de mest valda alternativen handlar om hur man blir behandlad i arbetslivet och dessa alternativ väljs ungefär lika mycket av män som kvinnor, utom vad gäller att bli

bortsorterad när man söker jobb, som markeras oftare av män än av kvinnor. Äldre upplever oftare än yngre att på olika sätt diskrimineras i arbetslivet.

Män diskrimineras också oftare än kvinnor genom att inte bli insläppta på restauranger, barer, diskotek och liknande. Just detta att inte bli insläppt händer yngre personer oftare än äldre, liksom även att få sämre villkor och/eller bemötande än vad kunder normalt får vid köp av varor och tjänster.

Runt femton procent av de svarande har skrivit något under "Annat". Flera tar upp att blivit slagna och misshandlade. De flesta övriga svaren beskriver närmare situationer som hör ihop med de fasta svarsalternativen – blir ignorerad som jag vore luft, får vänta extra länge/köa längre än alla andra, jag blev både misstänkt och anklagad för stöld, sämre behandling i skolan, jag blev inlåst i ett förråd medvetet!, kommentarer som 'Vi trodde du var mörkhyad', lönediskriminering, jag fick utföra arbete som ingen annan ville ha, kommentarer om mitt "konstiga" namn, inga såna här stora grejor utan småsaker, jag blev inte tagen på allvar i sjukvården, bortprioriterad, etc.

Jobbigaste situationen?

De svarande ombads beskriva den situation som varit jobbigast för dem. Endast drygt en tredjedel av dem som upplevt att bli diskriminerade valde att beskriva det jobbigaste. På följdfrågan vad man gjorde vid den situation som man upplevt som jobbigast, uppger hälften att man gjorde inte något särskilt alls. På frågan varför inte, är de vanligaste skälen att det inte är någon idé, det skulle i alla fall inte hända något – "Varför lägga energi på sånt?" – att man inte orkar eller att man vant sig vid att bli diskriminerad, men även att man inte visste vad man skulle göra.

Vad gör de som trots allt gör något? Att ta upp det med den eller de som diskriminerade är den vanligaste åtgärden. En mindre andel kontaktar arbetsgivaren och/eller facket. Under "Annat svar" tas både negativa och positiva händelseförlopp upp – t.ex.: "Lugnt ett tag, sedan tillbaka i gamla spår", "expediten, i det här fallet, försökte med en massa ursäkter", "mer bråk, mindre diskriminering", "jag fick sjukskriva mig", "personen blev tyst och ställd", "har fått en timanställning, lågavlönad, inom ett nytt område genom en personlig kontakt", "dom slutade använda min invandrarbakgrund som argument i diskussioner", "jag tar mig själv på mer allvar".

Att kontakta någon av ombudsmännen eller en lokal antidiskrimineringsbyrå är inte vanligt, endast ett fåtal har utnyttjat den möjligheten.

Bland de få som försökte göra något i samband med den situation som varit jobbigast, uppger mer än hälften att det inte ledde till något. Utav det lilla antal personer som försökte göra något åt diskrimineringen är det ett ännu mindre antal personer som känner att de fick upprättelse.

Kännedom om det skydd som samhället erbjuder mot diskriminering

Detta avsnitt bygger på svar från samtliga svarande oavsett om man har upplevt att bli diskriminerad eller inte.

I enkäten presenterades följande definition:

Enligt svensk lag finns det skydd mot diskriminering inom vissa områden bland annat på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och kön. Diskriminering är när en person blir behandlad sämre än en annan person i en jämförbar situation och missgynnandet har samband med någon av ovanstående grunder.

Fyra av fem, både män och kvinnor, känner till den här definitionen. Det är inte heller någon skillnad mellan yngre och äldre.

Tabell 7b: Känner till definitionen av diskriminering.
(Procent).

Utländsk härkomst	Känner till definitionen av diskriminering (Procent)
Alla	80
Män	80
Kvinnor	80
Är 39 år eller yngre	79
Är 40 år eller äldre	83

Partiellt bortfall: 2 procent

Kännedomen om de lagar som skyddar mot diskriminering är också mycket hög, men med undantag av de två senaste lagarna från 2001 och 2003 om likabehandling av studenter i högskolan och förbud mot diskriminering i samband med bostäder, varor och tjänster. Men trots att den senaste lagen kom så sent som 2003, känner hälften av både män och kvinnor till den.

Tabell 8b: Kännedom om lagar som skyddar mot diskriminering.
(Procent).

Kännedom om lagar? Utländsk härkomst	Lag 1999:130 (Procent)	Lag 1999:132 (Procent)	Lag 1999:133 (Procent)	Lag 1991:433 (Procent)	Lag 2001:1286 (Procent)	Lag 2003:307 (Procent)	BrB 16:9 (Procent)
Alla	78	70	77	87	41	49	80
Män	76	69	76	86	39	49	81
Kvinnor	78	71	79	88	42	49	80
Är 39 år eller yngre	77	69	78	89	41	47	80
Är 40 år eller äldre	79	72	75	84	41	53	81

Partiellt bortfall: 2-3 procent på de olika delfrågorna.

Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan män och kvinnor eller yngre och äldre vad gäller kännedomen om lagarna.

Att man kan anmäla diskriminering hos någon av ombudsmännen känner äldre bättre till än yngre. Likaså att man kan anmäla diskriminering till fackförbunden.

Tabell 9b: Kännedom om var man anmäler diskriminering.

(Procent).

Var anmäla diskriminering? Utländsk härkomst	DO (Procent)	HO (Procent)	HomO (Procent)	JämO (Procent)	Polisen (Procent)	Lokal antidisk. byrå (Procent)	Fackförbund (Procent)	Överklag. nämnden högskolan (Procent)
Alla	53	49	54	74	71	16	69	20
Män	55	48	54	74	76	19	66	21
Kvinnor	51	51	53	75	66	14	72	19
Är 39 år eller yngre	50	45	50	70	71	15	67	18
Är 40 år eller äldre	61	62	62	86	69	18	75	23

Partiellt bortfall: 3-5 procent på de olika delfrågorna.

Rättsliga konsekvenser

I följande tabell redovisas vilka konsekvenser man tror en formell anmälan om diskriminering kan få. Eftersom det kan vara på flera olika sätt blir summan av procenttalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just det sättet.

Tabell 10b: Konsekvenser av en formell anmälan om diskriminering?

(Procent).

Vilka konsekvenser tror man en formell anmälan kan få? Utländsk härkomst	Man får upprättelse i domstol (Procent)	Man får upprättelse/-gottgörelse genom förlikning (Procent)	Den diskriminerande straffas (Procent)	Annat (Procent)
Alla	62	61	48	16
Män	65	57	51	18
Kvinnor	59	64	46	15
Är 39 år eller yngre	58	60	44	17
Är 40 år eller äldre	71	62	59	13

Partiellt bortfall: 3 procent

Det är inga skillnader i åsikterna mellan män och kvinnor, men äldre har mer tilltro till upprättelse i domstol och att den diskriminerande straffas än vad yngre har.

Positiva och negativa konsekvenser av en anmälan

I undersökningen efterfrågades vilka positiva och negativa konsekvenser man *tror* att en anmälan om diskriminering skulle kunna få. Frågorna handlar alltså inte bara om egen erfarenhet, eftersom frågorna ställdes till alla.

När det gäller andra positiva följder än de rent rättsliga tycks kvinnor ha något större tilltro än män till att andra som hamnar i liknande situation får det lättare. Likaså är kvinnor något mer positiva till att anmälningar bidrar till att samhället blir mindre diskriminerande.

Tabell 11b: Positiva följder av en anmälan om diskriminering.
(Procent).

Positiva följder	Lösningen går anmälarens väg	Anmälaren får en ursäkt	Den anmälda förändrar sitt beteende	Andra i liknande situationer får det lättare	Samhället blir mindre diskriminerande
Utländsk härkomst	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla	44	53	49	68	53
Män	42	57	49	63	50
Kvinnor	45	50	48	73	55
Är 39 år eller yngre	42	53	48	67	51
Är 40 år eller äldre	47	52	51	73	58

Partiellt bortfall: 4 procent

Kvinnor är mer förhoppningsfulla än män och tror att andra i liknande situationer kan få det lättare. I stort sett alla svar under ”Annat” handlar om att inget händer eller blir bättre av en anmälan.

Tabell 12b: Negativa följder av en anmälan om diskriminering.
(Procent).

Negativa följder	Man blir utfrusen eller trakasserad	Man blir stämplad som besvärlig	Folk blir rädda och tar avstånd	Den etniska eller religiösa tillhörigheten blir känd i en vidare krets
Utländsk härkomst	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla	57	80	29	20
Män	57	75	29	22
Kvinnor	57	84	30	19
Är 39 år eller yngre	55	79	28	19
Är 40 år eller äldre	63	83	34	23

Partiellt bortfall: 8 procent

Att man blir stämplad som besvärlig tror kvinnor i högre grad än män. Äldre är mer pessimistiska än yngre och tror att framförallt att de blir utfrusna och trakasserade om de anmäler en diskriminering.

Var får man sina kunskaper om diskriminering ifrån?

Endast en liten andel – cirka 10 procent- av både män och kvinnor hade mycket få kunskaper om det rättsliga skyddet innan de ombads delta i den här undersökningen.

Massmedia är den avgjort vanligaste källan till information, speciellt TV och dagstidningar. Internet spelar ännu så länge ingen större roll i informationsspridandet. Men de egna privata källorna som släkt, vänner och kollegor spelar en stor roll.

I följande tabeller redovisas de informationskällor som varit aktuella för de svarande och de man helst vill ha. Eftersom det kan finnas flera olika blir summan av procent-

talen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den källan.

Tabell 13b: Källor till information om diskriminering.

(Procent).

Vanligaste källorna till information? Utländsk härkomst	Släkt, vänner, kollegor (Procent)	Egen intresseorganisation/förening (Procent)	Fackförbund (Procent)	Ombudsmännen (Procent)	Antidiskrimineringsbyrå (Procent)	Skolan/Högskolan (Procent)	Kommunen Medborgarkontoret Biblioteket (Procent)
Alla	45	6	22	9	2	47	10
Män	45	8	24	9	3	41	9
Kvinnor	44	5	20	9	0	51	11
Är 39 år eller yngre	48	4	17	7	2	55	8
Är 40 år eller äldre	34	12	34	13	1	25	15

Partiellt bortfall: 3 procent

Skolan och/eller universitet och högskola är den mest väsentliga källa till information för de yngre. Mer än hälften av kvinnorna uppger skolan och/eller universitet och högskola som källa till information. Yngre skaffar sig också i högre grad än äldre information från släkt, vänner och kollegor. Egen intresseorganisation, fackförbund, ombudsmännen och kommunala instanser är inga frekventa källor till information. I den mån de används så är det i högre grad av äldre än av yngre personer.

Tabell 13b forts: Källor till information om diskriminering.

(Procent).

Vanligaste källorna till information? Utländsk härkomst	Seminarium Kurs Konferens (Procent)	Radio (Procent)	TV (Procent)	Dagstidningar (Procent)	Fackpress (Procent)	Internet (Procent)	Telefonkommunikation (Procent)	Besök hos organisation eller myndighet (Procent)
Alla	12	36	81	76	16	17	1	3
Män	11	38	82	77	15	20	1	3
Kvinnor	14	35	80	76	17	14	1	3
Är 39 år eller yngre	12	30	79	74	14	21	1	4
Är 40 år eller äldre	13	53	88	83	23	6	1	3

Partiellt bortfall: 3 procent

Massmedia av alla slag utom Internet används i högre grad av äldre. Många har uppgett egna svar, men nästan alla dessa handlar om massmedia i en eller flera former.

Varifrån eller hur vill man helst få eller själv skaffa sig information?

Det mest påfallande är att både män och kvinnor, yngre och äldre, helst vill få eller skaffa sig information i diskrimineringsfrågor från fler källor än massmedia, som har dominerat informationsspridandet hittills. Särskilt efterfrågas ombudsmännen, facken och kommunerna som informationskällor, men också antidiskrimineringsbyråerna.

Tabell 14b: Önskade källor till information om diskriminering.
(Procent).

Önskade källor till information. Utländsk härkomst	Släkt, vänner, kollegor (Procent)	Egen intresseorganisation/förening (Procent)	Fackförbund (Procent)	Ombudsmännen (Procent)	Antidiskrimineringsbyrå (Procent)	Skolan/Högskolan (Procent)	Kommunen Medborgarkontoret Biblioteket (Procent)
Alla	34	10	43	48	25	27	28
Män	31	11	43	44	26	27	25
Kvinnor	36	9	43	52	24	27	30
Är 39 år eller yngre	37	8	39	47	26	33	25
Är 40 år eller äldre	25	14	53	51	21	12	35

Partiellt bortfall: 5 procent

Yngre vill i högre grad än äldre få information från släkt, vänner och kollegor, men sammantaget är den här källan inte efterfrågad i lika hög grad som den idag används som informationskälla. Skolan och/eller universitet och högskola är inte efterfrågad som informationskälla i lika hög grad som den används, men önskas av betydligt fler yngre än äldre. De källor som efterfrågas av många, men som man idag inte får eller inte känner till att man kan få information ifrån är fackförbunden, lokala antidiskrimineringsbyråer, olika instanser inom kommunerna samt inte minst ombudsmännen.

Tabell 14b forts: Önskade källor till information om diskriminering.
(Procent).

Önskade källor till information. Utländsk härkomst	Seminarium Kurs Konferens (Procent)	Radio (Procent)	TV (Procent)	Dagstidningar (Procent)	Fackpress (Procent)	Internet (Procent)	Telefonkommunikation (Procent)	Besök hos organisation eller myndighet (Procent)
Alla	18	14	41	37	21	39	20	34
Män	16	15	44	39	23	43	18	28
Kvinnor	20	12	39	36	20	36	22	38
Är 39 år eller yngre	19	12	42	37	18	45	20	31
Är 40 år eller äldre	16	17	41	39	30	25	20	42

Partiellt bortfall: 4 procent

När personer själva får önska varifrån man vill få information i diskrimineringsfrågor, då väljs den i särklass vanligaste källan – massmedia – inte alls så ofta. Enda undantaget är Internet, som framförallt yngre vill kunna hämta information ifrån. Däremot är både yngre och äldre, speciellt äldre, intresserade av att kunna få information vid besök hos organisationer och myndigheter.

Av den lilla tabellen nedan framgår att ombudsmännens roll som informationskälla i diskrimineringsfrågor är mycket efterfrågad av både män och kvinnor och av både yngre och äldre, men ännu inte utnyttjad i någon högre grad. I de egna svaren under "Annat" framhålls också i många av svaren att man skulle vilja få mer information via ombudsmännen.

Ombudsmännens roll som informationskälla

Ombudsmännen som källa Utländsk härkomst	Informationskälla idag (Procent)	Önskad som informationskälla (Procent)
Alla	9	48
Män	9	44
Kvinnor	9	52
Är 39 år eller yngre	7	47
Är 40 år eller äldre	13	51

Sammanfattning

Ungefär hälften av både män och kvinnor i åldrarna 18-64 år med utländsk härkomst (enligt den snäva definition som använts i den här enkäten), har upplevt att bli utsatt för diskriminering. Yngre personer (18-39 år) i högre grad och fler gånger än äldre (40-64 år). Den etniska tillhörigheten eller det utländska namnet tror en stor majoritet är orsak till diskrimineringen. Man är mest utsatt för diskriminering i arbetslivet, men också när man vill besöka restauranger eller andra "uteställen", speciellt männen. De mest förekommande formerna av diskriminering är nedsättande kommentarer, mobbning, att man blir retad eller förlöjligad och att man blir bortsorterad när man söker jobb.

Kännedomen om det rättsliga skyddet som finns mot diskriminering är stor bland både män och kvinnor oavsett ålder. Massmedia är idag den främsta källan för information, men det finns en stark efterfrågan att få ombudsmännen som främsta informationskälla.

Två exempel ur arbetslivet:

Mellan åren 1997-2000 skickade jag iväg över 100 ansökningar om arbete. Av de 100 blev jag kallad 1 gång till intervju - fick inte jobbet. År 2000 fick jag till slut ett arbete - en projektanställning på 1 år, förlängt 1 år till pga. mycket bra resultat i mitt arbete. Slutligen fick jag inte arbeta vidare på samma tjänst, projektanställningen slutade och jag fick sluta jag med, fast min tjänst blev permanentad och tillsatt av min arbetskompis som redan hade fast anställning men ville ändra sina arbetsuppgifter. Hon är svenska. Kände mig fruktansvärt diskriminerad.
Ett utländskt påbrå, ett utländskt efternamn är lika med = arbetslös!
STOR DISKRIMINERING I ARBETSLIVET - FÖRÄNDRING MÅSTE SKE!!

Jag har upplevt en stark press i situationer när jag söker arbete. Vill helst ta en telefonkontakt först så min perfekta svenska hörs innan mitt namn kommer på tal.
Alla jobbansökningar som bara försvunnit i tomma intet, utan någon som helst feedback eller svar!
Att ständigt framhålla alla meriter och fördelar och nästan behöva ursäkta sig när man förklarar sitt ursprung!
Intressant att jag fick denna enkät idag, för i fredags kom mina blanketter från PRV som jag beställt för ett namnbyte. Jag får min examen om ett år och jag vägrar söka arbete som nyutexaminerad med mitt krångliga, utländska efternamn.

Upplevelse av diskriminering bland personer som har något funktionshinder och som har handikappersättning, assistansersättning eller bilstöd

Från Försäkringskassans register över personer med handikappersättning, assistansersättning och/eller bilstöd valdes slumpmässigt 2000 personer i åldrarna 18-64 år.

Svarsandelen blev 45 procent.

Bortfallsanalys

I följande tabell jämförs de svarande, bortfallet och hela ursprungsurvalet för de egenskaper som är kända från befolkningsregistret (RTB), nämligen kön, ålder, födelseland, civilstånd, inkomst och kommungrupp.

Har funktionshinder	Svarande (Procent)	Bortfall (Procent)	Hela urvalet (Procent)
Män	43,9	52,8	49,0
Kvinnor	56,1	47,2	51,0
Är 39 år eller yngre	27,6	37,9	33,7
Är 40 år eller äldre	72,4	62,1	66,3
Född i Sverige	87,1	88,1	87,7
Född i annat land	12,9	11,9	12,3
Gift	37,1	24,1	29,5
Ogift	44,7	59,3	53,3
Skild	16,8	15,0	15,7
Änka/änkling	1,3	1,6	1,5
Ingen inkomst	2,0	2,5	2,3
1-84 999 kronor	21,2	38,9	31,6
85 000-159 999	29,8	27,6	28,5
160 000-234 999	28,2	19,9	23,3
235 000-309 999	11,3	6,6	8,5
310 000-	7,6	4,5	5,8
Bor i storstad	17,6	17,0	17,2
Förortskommun	13,8	14,6	14,3
Större stad	25,9	26,6	26,3
Pendlingskommun	5,6	7,5	6,7
Glesbygdskommun	2,6	3,7	3,2
Varuproduktionskommun	7,4	5,7	6,4
Övrig kommun >25000 inv.	15,0	14,5	14,7
Övr. kom. 12500-25000 inv.	8,5	7,9	8,1
Övrig kommun <12500 inv.	3,7	2,6	3,0

Bortfallet har en något större andel män, yngre, ogifta, låginkomsttagare. Detta följer det vanliga mönstret över hur bortfall ser ut i de flesta enkätundersökningar.

Resultat för gruppen som har funktionshinder

Hälften av alla som har något funktionshinder har upplevt att bli diskriminerade. Fler kvinnor än män har upplevt varit med om detta. De yngre, dvs. de som idag är 18-39 år har upplevt diskriminering i högre grad än de äldre (40-64 år).

Tabell 1c: Har någon gång upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Har funktionshinder	Någon gång ha upplevt att bli diskriminerad (Procent)
Alla	52
Män	47
Kvinnor	55
Är 39 år eller yngre	59
Är 40 år eller äldre	49

Att ha upplevt att bli diskriminerad

Detta avsnitt bygger på svar från de personer som har uppgivit att de upplevt att bli diskriminerade. De procentvärden som presenteras representerar följaktligen personer som har någon av ovan nämnda ersättningsgrupper och som har upplevt att bli diskriminerade.

Hur ofta har det hänt att man blivit diskriminerad och när hände det senast?

Upplevelsen att bli utsatt för diskriminering är tyvärr ingen engångshändelse, utan är något som majoriteten av dem som har något funktionshinder varit med om flera gånger. För närmare hälften av dem som upplevt diskriminering har det hänt fler än tio gånger.

Tabell 2c: Hur många gånger har man upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Hur många gånger diskriminerad?	Diskriminerad 1 gång (Procent)	Diskriminerad 2-5 gånger (Procent)	Diskriminerad 6-10 gånger (Procent)	Diskriminerad 11 - gånger (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	7	29	13	47
Män	5	26	15	49
Kvinnor	8	32	12	45
Är 39 år eller yngre	7	33	9	47
Är 40 år eller äldre	7	28	15	47

Partiellt bortfall (=avstått från att besvara frågan): 4 procent.

Det finns inga större skillnader mellan män och kvinnor eller mellan åldersgrupperna när det gäller hur många gånger man upplevt att bli diskriminerad.

Tabell 3c: När har man senast upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

När senast diskriminerad? Har funktionshinder	Under senaste månaden (Procent)	Under senaste halvåret (Procent)	Under senaste året (Procent)	För 1-3 år sedan (Procent)	Tidigare (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	29	18	13	16	20
Män	25	18	17	17	19
Kvinnor	31	19	11	15	21
Är 39 år eller yngre	27	24	14	18	12
Är 40 år eller äldre	30	16	13	15	24

Partiellt bortfall: 4 procent.

Det är inga större skillnader mellan män och kvinnor vad gäller när man senast upplevde att bli diskriminerad. När detta inträffade sprider sig också relativt lika från senaste månaden till för mer än tre år sedan, men med övervikt mot att det hänt nyligen.

Vilka är skälen till diskrimineringen?

Merparten av både män och kvinnor, yngre och äldre, uppger funktionshindret som orsak till diskriminering.

I följande tabell redovisas de orsaker som uppgetts av de svarande. Eftersom det kan finnas flera skäl till varför en person blir utsatt för diskriminering, blir summan av procenttalen i varje grupp inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den orsaken.

Tabell 4c: Orsaker till varför man blir diskriminerad.
(Procent).

Varför diskriminerad? Har funktionshinder	Köns- tillhörig- heten (Procent)	Att ha ett funktions- hinder (Procent)	Den sexuella läggningen (Procent)	Etniska tillhörig- heten (Procent)	Utländskt namn (Procent)	Trosupp- fattningen (Procent)	Åldern (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	12	80	1	6	6	3	9
Män	3	77	2	8	8	4	4
Kvinnor	18	81	0	4	5	2	12
Är 39 år eller yngre	6	78	1	5	3	4	8
Är 40 år eller äldre	15	81	1	6	7	3	9

Det mesta som tas upp under ”Annat svar” hänger på olika sätt samman med funktionshinder, handikapp eller övervikt. Men några menar att de blivit diskriminerade därför att de sagt vad de tycker eller att diskrimineringen beror på okunskap hos dem som diskriminerar.

Var eller i vilka situationer upplever man att man blir diskriminerad?

Hälften av dem som upplevt att bli utsatt för diskriminering har blivit det i arbetslivet. Erfarenheten är densamma oavsett kön och ålder.

I följande tabeller redovisas de situationer eller sammanhang som uppgetts av de svarande. Eftersom det kan finnas flera olika blir summan av procenttalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den situationen.

Tabell 5c: Situationer/sammanhang där man upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Var diskriminerad? Har funktionshinder	I arbetslivet (Procent)	I utbildningen (Procent)	I kollektivtrafiken (Procent)	I kontakt med färdtjänst (Procent)	På kafé/restaurang/pub/disko m.m. (Procent)	Vid köp av varor eller tjänster (Procent)	På bostadsmarknaden (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	51	21	24	17	35	35	11
Män	47	17	19	14	38	29	12
Kvinnor	54	24	27	19	33	39	9
Är 39 år eller yngre	46	31	28	16	41	42	10
Är 40 år eller äldre	54	17	22	17	32	32	11

Tabell 5c forts: Situationer/sammanhang där man upplevt att bli diskriminerad.
(Procent).

Var diskriminerad? Har funktionshinder	På bank, försäkringsbolag (Procent)	I hälso- och sjukvården (Procent)	I kontakt med socialtjänsten (Procent)	I kontakt med arbetsförmedling (Procent)	I kontakt med polisen (Procent)	I kontakt med annan myndighet (Procent)
Alla som upplevt diskriminering	14	25	12	10	7	15
Män	14	19	14	11	5	15
Kvinnor	14	30	10	9	9	15
Är 39 år eller yngre	12	25	10	9	8	14
Är 40 år eller äldre	15	26	12	11	6	15

Partiellt bortfall: 3 procent.

Tabellerna visar att alltför stora andelar av personer med funktionshinder som har upplevt att bli diskriminerade, har blivit det i många olika situationer/sammanhang. Det är bara i kontakt med polisen som andelen understiger 10 procent! Kvinnor känner sig mer diskriminerade än män i kollektivtrafiken, vid köp av varor och tjänster och i hälso- och sjukvården. Yngre personer har i högre grad än äldre upplevt diskriminering i samband med utbildning, på kaféer, restauranger och andra ”uteställen”, liksom vid köp av varor och tjänster.

Andra sammanhang som inte fanns med bland de föreslagna i enkäten, uppgavs av var femte person. De mest förekommande svaren handlar om att uppleva diskriminering i den nära omgivningen som den egna familjen, släkt, grannar eller bland vänner. Dessutom nämns ofta myndigheter som ”bestämmer” över vardagen som handläggare på assistansenheter, biståndshandläggare, Försäkringskassan, etc. Samhället i stort diskriminerar via dålig eller ingen anpassning för funktionshinder från SVT:s sida eller på biografier eller i form av dålig eller ingen tillgänglighet till offentliga lokaler som t.ex. bibliotek, handikapptalett, P-platser för handikappade, etc. Dessutom nämns flera andra mer enstaka situationer eller sammanhang.

På vilket sätt blir man diskriminerad?

Hälften av både kvinnor och män har fått nedsättande kommentarer eller blivit mobbade, retade eller förlöjligade. Yngre tycks vara mer utsatta.

I följande tabeller redovisas hur man blivit diskriminerad. Eftersom det kan vara på flera olika sätt blir summan av procentalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just det sättet.

Tabell 6c: Hur upplever man att man blir diskriminerad?

(Procent).

Hur blir man diskriminerad?	Nedsättande kommentarer, mobbad, retad, förlöjligad	Bort-sorterad när sökt arbete	Ej blivit befordrad när man borde	Blev kallad till intervju, fick ej jobbet	Blev avskedad	Fick ej hyra/köpa/skriva kontrakt på bostad
Har funktionshinder	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla som upplevt diskriminering	49	16	9	6	6	6
Män	49	15	9	7	7	6
Kvinnor	48	17	9	5	5	6
Är 39 år eller yngre	55	19	5	7	4	8
Är 40 år eller äldre	47	15	11	6	6	5

Partiellt bortfall: 4 procent.

Att inte bli befordrad när man borde bli det, är en erfarenhet som en tiondedel av dem som upplevt att bli diskriminerade har. Det är vanligare att äldre varit med om detta.

Tabell 6c forts: Hur upplever man att man blir diskriminerad?

(Procent).

Hur blir man diskriminerad?	Blev ej antagen vid högskola	Sämre villkor/bemötande vid köp av varor och tjänster	Kunde pga funk. hinder ej använda flyg/buss/tåg	Ej insläppt på bar/diskotek/restaurang el. dyl.	Kunde ej ta del av information pga funktionshinder	Kunde ej använda lokaler pga av funktionshinder
Har funktionshinder	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla som upplevt diskriminering	1	21	27	14	28	31
Män	2	21	22	18	29	28
Kvinnor	0	22	30	11	27	34
Är 39 år eller yngre	2	24	27	17	33	32
Är 40 år eller äldre	1	20	27	12	25	31

Partiellt bortfall: 4 procent.

En stor orsak till känslan av att vara utsatt för diskriminering som person med funktionshinder, är svårigheter eller direkta hinder för att utnyttja kollektiva färdmedel, använda offentliga lokaler och ta del av information (t.ex. kanal 1 och 2 i Sveriges television). Mer än var fjärde person som upplevt diskriminering påtalar detta. Fler yngre än äldre tar upp att man känner sig diskriminerade genom att inte kunna ta del av information i den utsträckning man behöver eller önskar.

Närmare en fjärdedel av både män och kvinnor uppger andra svar än de alternativ som fanns föreslagna i enkäten. Det vanligaste svaret är att man blir nonchalerad, bemöts nedsättande på olika sätt – t.ex. att svar på en ställd fråga ges till assistenten och inte till personen. En hel del av de egna svaren handlar om hur man behandlats i jobbet, inom sjukvården, hemtjänsten och färdtjänsten. Andra egna svar handlar om myndigheter, lokaler och tjänster, speciellt försäkringsbolag.

Jobbigaste situationen?

De svarande ombads beskriva den situation som varit jobbigast för dem. Endast drygt en tredjedel av dem som upplevt att bli diskriminerade valde att beskriva det jobbigaste. På följdfrågan vad man gjorde vid den situation som man upplevt som jobbigast, uppger närmare hälften att man gjorde inte något särskilt alls. På frågan varför inte, är de vanligaste skälen att det inte är någon idé, det skulle i alla fall inte hända något, att man vant sig vid att bli diskriminerad, att man inte orkar, men även att man visste inte vad man skulle göra eller vart man skulle vända sig. Vad gör de som trots allt gör något? Att ta upp det med den eller de som diskriminerade är den vanligaste åtgärden. Under ”Annat svar” finns många olika typer av åtgärder, allt ifrån att ta kontakt med olika instanser som kommunen, läkaren som skrev remissen, tog upp det med ”högre ort”, skrev insändare i lokaltidningen, kontaktade bolaget som sålde resan, ringde polisen, etc. till mer personliga åtgärder som skilde mig, jobbade med mina svagheter själv, åkte hem gråtande, tittade åt annat håll, etc. Att kontakta någon av ombudsmännen eller en lokal antidiskrimineringsbyrå är inte vanligt, endast ett fåtal har utnyttjat den möjligheten. Bland de få som försökte göra något i samband med den situation som varit jobbigast, uppger mer än hälften att det inte ledde till något. Utav det lilla antal personer som försökte göra något åt diskrimineringen är det ett ännu mindre antal personer som känner att de fick upprättelse.

Kännedom om det skydd som samhället erbjuder mot diskriminering

Detta avsnitt bygger på svar från samtliga svarande oavsett om man har upplevt att bli diskriminerad eller inte.

I enkäten presenterades följande definition:

Enligt svensk lag finns det skydd mot diskriminering inom vissa områden bland annat på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och kön. Diskriminering är när en person blir behandlad sämre än en annan person i en jämförbar situation och missgynnandet har samband med någon av ovanstående grunder.

En majoritet av både män och kvinnor, oavsett ålder, känner till den här definitionen.

Tabell 7c: Känner till definitionen av diskriminering.

(Procent).

Har funktionshinder	Känner till definitionen av diskriminering (Procent)
Alla	71
Män	70
Kvinnor	72
Är 39 år eller yngre	68
Är 40 år eller äldre	72

Partiellt bortfall: 6 procent

Kännedomen om de lagar som skyddar mot diskriminering är också mycket hög, men med undantag av de två senaste lagarna från 2001 och 2003 om likabehandling av studenter i högskolan och förbud mot diskriminering i samband med bostäder, varor och tjänster. Men trots att den senaste lagen kom så sent som 2003, känner närmare hälften av både män och kvinnor till den.

Tabell 8c: Kännedom om lagar som skyddar mot diskriminering.
(Procent).

Kännedom om lagar? Har funktionshinder	Lag 1999:130 (Procent)	Lag 1999:132 (Procent)	Lag 1999:133 (Procent)	Lag 1991:433 (Procent)	Lag 2001:1286 (Procent)	Lag 2003:307 (Procent)	BrB 16:9 (Procent)
Alla	69	70	69	77	34	44	71
Män	64	68	66	73	31	40	67
Kvinnor	73	72	70	81	36	46	73
Är 39 år eller yngre	63	68	63	74	31	36	67
Är 40 år eller äldre	72	71	71	78	35	47	72

Partiellt bortfall: 4-7 procent på de olika delfrågorna.

När det gäller lagverket kring diskriminering har kvinnor och äldre mest kännedom. Kvinnor tycks också ha något bättre kännedom om var man kan anmäla diskriminering.

Att man kan anmäla diskriminering hos HO är lika välkänt bland yngre som bland äldre, men att man även kan anmäla diskriminering hos någon av de andra ombudsmännen eller fackförbunden är inte fullt lika välkänt bland de yngre. De känner däremot bättre till att man kan vända sig till polisen.

Tabell 9c: Kännedom om var man anmäler diskriminering.
(Procent).

Var anmäla diskriminering? Har funktionshinder	DO (Procent)	HO (Procent)	HomO (Procent)	JämO (Procent)	Polisen (Procent)	Lokal antidisk. byrå (Procent)	Fackförbund (Procent)	Överklag. nämnden högskolan (Procent)
Alla	52	65	56	72	55	16	64	17
Män	52	63	52	68	59	17	60	14
Kvinnor	51	67	58	75	53	15	67	19
Är 39 år eller yngre	43	65	52	66	63	15	59	16
Är 40 år eller äldre	55	66	57	74	52	17	66	18

Partiellt bortfall: 5-9 procent på de olika delfrågorna.

Rättsliga konsekvenser

I följande tabell redovisas vilka konsekvenser man tror en formell anmälan om diskriminering kan få. Eftersom det kan vara på flera olika sätt blir summan av procenttalen inte 100. Procenttalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just det sättet.

Tabell 10c: Konsekvenser av en formell anmälan om diskriminering?
(Procent).

Vilka konsekvenser tror man en formell anmälan kan få?	Man får upprättelse i domstol	Man får upprättelse/-gottgörelse genom förlikning	Den diskriminerande straffas	Annat
Har funktionshinder	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla	57	56	42	19
Män	54	52	44	21
Kvinnor	59	59	40	18
Är 39 år eller yngre	57	56	44	17
Är 40 år eller äldre	57	56	41	20

Partiellt bortfall: 8 procent

Det är inga större skillnader i åsikterna mellan män och kvinnor eller mellan åldersgrupperna, men kvinnor har mer tilltro till att man får upprättelse eller gottgörelse genom förlikning än vad män har.

Positiva och negativa konsekvenser av en anmälan

I undersökningen efterfrågades vilka positiva och negativa konsekvenser man *tror* att en anmälan om diskriminering skulle kunna få. Frågorna handlar alltså inte bara om egen erfarenhet, eftersom frågorna ställdes till alla.

Tabell 11c: Positiva följder av en anmälan om diskriminering.
(Procent).

Positiva följder	Lösningen går anmälarens väg	Anmälaren får en ursäkt	Den anmälda förändrar sitt beteende	Andra i liknande situationer får det lättare	Samhället blir mindre diskriminerande
Har funktionshinder	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)	(Procent)
Alla	38	45	50	68	51
Män	37	42	49	64	52
Kvinnor	39	46	51	71	51
Är 39 år eller yngre	40	46	57	71	54
Är 40 år eller äldre	37	44	48	67	51

Partiellt bortfall: 7 procent

Kvinnor är mer förhoppningsfulla än män och tror att andra i liknande situationer kan få det lättare. Yngre personer tror i högre grad än äldre att den anmälda kommer att förändra sitt beteende. I stort sett alla svar under ”Annat” handlar om att inget händer eller blir bättre av en anmälan.

Att man blir stämplad som besvärlig är en stor majoritet av både män och kvinnor, yngre och äldre, övertygade om. Äldre är mer pessimistiska än yngre när det gäller att bli utfrusen och trakasserad om man anmäler en diskriminering.

Tabell 12c: Negativa följder av en anmälan om diskriminering.
(Procent).

Negativa följder Har funktionshinder	Man blir utfrusen eller trakasserad (Procent)	Man blir stämplad som besvärlig (Procent)	Folk blir rädda och tar avstånd (Procent)	Funktionshindret blir känt i en vidare krets (Procent)
Alla	50	81	25	26
Män	49	81	24	24
Kvinnor	50	80	27	27
Är 39 år eller yngre	44	82	24	24
Är 40 år eller äldre	52	80	26	26

Partiellt bortfall: 9 procent

Var får man sina kunskaper om diskriminering ifrån?

Cirka 15 procent av både män och kvinnor i de båda åldersgrupperna uppgav att de hade mycket få kunskaper om det rättsliga skyddet innan de ombads delta i den här undersökningen.

Massmedia är den avgjort vanligaste källan till information, speciellt TV och dagstidningar. Internet spelar ännu så länge ingen större roll i informationsspridandet. Men de egna privata källorna som släkt, vänner och kollegor spelar en stor roll.

I följande tabeller redovisas de informationskällor som varit aktuella för de svarande och de man helst vill ha. Eftersom det kan finnas flera olika blir summan av procentalen inte 100. Procentalet visar hur stor andel av varje grupp som har angett just den källan.

Tabell 13c: Källor till information om diskriminering.
(Procent).

Vanligaste källorna till information? Har funktionshinder	Släkt, vänner, kollegor (Procent)	Egen intresseorganisation/förening (Procent)	Fackförbund (Procent)	Ombudsmännen (Procent)	Antidiskrimineringsbyrå (Procent)	Skolan/Högskolan (Procent)	Kommunen Medborgarkontoret Biblioteket (Procent)
Alla	37	25	18	11	1	20	9
Män	33	21	17	11	1	18	8
Kvinnor	39	28	19	11	1	21	10
Är 39 år eller yngre	49	26	12	14	2	35	6
Är 40 år eller äldre	32	24	21	10	1	14	10

Partiellt bortfall: 5 procent

Fler kvinnor än män har fått eller skaffat sig information i diskrimineringsfrågor från den egna intresseföreningen/-organisationen. I övrigt märks att yngre i högre grad än äldre får/skaffar sig information från släkt, vänner och kollegor. Skolan och/eller universitet och högskola är också en betydligt vanligare källa till information för de yngre.

Tabell 13c forts: Källor till information om diskriminering.
(Procent).

Vanligaste källorna till information? Har funktionshinder	Seminarium Kurs Konferens (Procent)	Radio (Procent)	TV (Procent)	Dags- tidningar (Procent)	Fack- press (Procent)	Internet (Procent)	Telefon- kommuni- kation (Procent)	Besök hos organisation eller myndighet (Procent)
Alla	10	42	77	67	17	11	2	6
Män	8	39	75	64	16	14	2	5
Kvinnor	12	44	79	70	17	9	2	6
Är 39 år eller yngre	9	26	71	61	10	21	1	7
Är 40 år eller äldre	11	48	80	69	19	7	2	5

Partiellt bortfall: 4 procent

Äldre hämtar sin information från massmedia av olika slag i högre grad än yngre. Det stora undantaget är Internet, som endast en mycket liten del av de äldre har som informationskälla.

Många har uppgett egna svar, men nästan alla handlar om massmedia i en eller flera former.

Varifrån eller hur vill man helst få eller själv skaffa sig information?

Det mest påfallande är att både män och kvinnor, yngre och äldre, helst vill få eller skaffa sig information i diskrimineringsfrågor från fler källor än massmedia, som har dominerat informationsspridandet hittills. Särskilt efterfrågas ombudsmännen, facken och kommunerna som informationskällor, men också antidiskrimineringsbyråerna.

Tabell 14c: Önskad källor till information om diskriminering.
(Procent).

Önskad källor till information. Har funktionshinder	Släkt, vänner, kollegor (Procent)	Egen intresse- organisation/ förening (Procent)	Fack- förbund (Procent)	Ombuds- männen (Procent)	Antidiskri- minerings- byrå (Procent)	Skolan/ Högskolan (Procent)	Kommunen Medborgar- kontoret Biblioteket (Procent)
Alla	34	33	31	43	14	10	26
Män	31	30	30	41	10	11	27
Kvinnor	35	36	33	44	16	9	26
Är 39 år eller yngre	45	29	28	45	15	20	24
Är 40 år eller äldre	29	35	33	42	13	6	27

Partiellt bortfall: 8 procent

Yngre vill i högre grad än äldre få information från släkt, vänner och kollegor. Skolan och/eller universitet och högskola som informationskälla är inte oväntat önskad i högre grad av yngre än av äldre. De källor som efterfrågas av många, men som man idag inte får eller inte känner till att man kan få information ifrån är fackförbunden, lokala antidiskrimineringsbyråer, olika instanser inom kommunerna samt inte minst ombudsmännen.

Tabell 14c forts: Önskade källor till information om diskriminering.
(Procent).

Önskade källor till information. Har funktionshinder	Seminarium Kurs Konferens (Procent)	Radio (Procent)	TV (Procent)	Dags-tidningar (Procent)	Fack-press (Procent)	Internet (Procent)	Telefon-kommuni-kation (Procent)	Besök hos organisation eller myndighet (Procent)
Alla	16	23	47	41	18	27	17	29
Män	15	24	51	41	17	29	14	26
Kvinnor	17	22	44	40	19	25	19	32
Är 39 år eller yngre	17	16	44	34	17	45	16	31
Är 40 år eller äldre	15	26	48	43	18	20	17	29

Partiellt bortfall: 7 procent

När personer själva får önska varifrån man vill få information i diskrimineringsfrågor, då väljs den i särklass vanligaste källan – massmedia av olika typ – inte alls så ofta som massmedia idag används. Enda undantaget är Internet, som framförallt yngre vill kunna hämta information ifrån. Både yngre och äldre är intresserade av att kunna få information vid besök hos organisationer och myndigheter, vilket endast en mindre del får idag.

Av den lilla tabellen nedan framgår att ombudsmännens roll som informationskälla i diskrimineringsfrågor är betydligt mer efterfrågad av både män och kvinnor och av både yngre och äldre än vad de idag utnyttjas. I de egna svaren under ”Annat” framhålls också i många av svaren att man skulle vilja få mer information via ombudsmännen.

Ombudsmännens roll som informationskälla

Ombudsmännen som källa Har funktionshinder	Informations-källa idag (Procent)	Önskad som informationskälla (Procent)
Alla	11	43
Män	11	41
Kvinnor	11	44
Är 39 år eller yngre	14	45
Är 40 år eller äldre	10	42

Sammanfattning

Närmare hälften av män och drygt hälften av kvinnor i åldrarna 18-64 år som har något funktionshinder som berättigar dem till handikappersättning, assistansersättning eller bilstöd, har upplevt att bli utsatta för diskriminering. Fler yngre personer (18-39 år än äldre (40-64 år) har någon gång upplevt diskriminering.

Funktionshindret anser en stor majoritet är orsak till diskrimineringen. Man är utsatt för diskriminering de flesta typer av situationer och sammanhang, men allra vanligast är det i arbetslivet, vilket uppges av hälften av dem som själva upplevt diskriminering. En

annan stor källa till diskriminering är bristen på tillgänglighet till offentliga lokaler och kommunikationer samt till information. De mest förekommande formerna av diskriminering är nedsättande kommentarer, mobbning, att man blir retad eller förlöjligad och att inte kunna del i sådant som är tillgängligt för andra.

Kännedomen om det rättsliga skyddet som finns mot diskriminering är stor bland både män och kvinnor oavsett ålder. Massmedia är idag den främsta källan för information, men det finns en stark efterfrågan att få fler, förhoppningsvis bättre, källor för information om diskriminering. En mycket efterfrågad källa är ombudsmännen!

Några svarandes egna tankar:

Man orkar inte slåss hela tiden mot fördomar, det lönar sig inte - de allra flesta kan inte ta det till sig mer än just för tillfället. Det blir ett evigt tjat och i slutändan händer inget, man blir bara betraktad som avvikande, tråkig, besvärlig, gnällig, ömkansvärd, mindre vetande, etc. etc. etc. och slösar sin energi. Det är fullt upp att orka vardagen och utanförskapet kvarstår - däri ligger handikappet i högre grad än själva "skadan" i sig!!

Arbetskada, ej beviljad
Felbehandling, ingen upprättelse
Läkemedelsförsäkring, ej hjälp eller skadestånd vid biverkningar
Idag mycket invalidiserad, livet förstört både fysiskt och psykiskt
Namnet och jag är finska, har alltid påverkat mitt liv och andra med svenskt namn har fått hjälp med allt detta som jag inte har fått - lägenhet, arbete, m.m.

Färdtjänstens bokningssystem = minimum 30 min från bokning till framkörning, man kan inte beräkna transporttid eftersom man inte vet om man ska åka tillsammans med en, två eller ytterligare resenärer. En resa med körtid 15 min kan ta 1,5 timme, så man kan inte på ett vettigt sätt passa en tid (läkarbesök, bio, vänner på restaurang, etc.). Ett läkarbesök med sammanlagd körtid på säg 25 min tar totalt 4 timmar i anspråk. Hur klarar man eller får man ett jobb under dessa premisser? Arbetsgivare behöver incitament att anställa funktionshindrade - inte straffas med rehabkostnader, sjukpenningkostnader, onödig frånvaro (se ovan), omfattande administration, etc. Gällande sociallagstiftning slår ut alla unga, med även små funktionshinder, från arbetsmarknaden och är således kanske den viktigaste diskrimineringsfaktorn i förvärvslivet. Sociallagstiftningen (t.ex. bilanpassning för funktionshindrade) har skilda regler för olika åldersgrupper. Villkorslöst trafikfria stadsdelar utestänger funktionshindrade! Kommunernas mycket generösa byggnadslovsdispenser betr. Handikapptillgänglighet i såväl offentlig som privat miljö utestänger handikappade från att utföra flertalet besök och ärenden själva!

Bilaga 1**Bastalstabeller:**

Bastal, alla	Har ingått partnerskap	Utländsk härkomst	Har funktionshinder
Alla	1371	818	833
Män	741	359	366
Kvinnor	630	459	467
Är 39 år eller yngre	458	590	233
Är 40 år eller äldre	913	228	600
Män, 39 år eller yngre	191		
Män, 40 år eller äldre	550		
Kvinnor, 39 år eller yngre	267		
Kvinnor, 40 år eller äldre	363		

Bastal, alla som upplevt diskriminering	Har ingått partnerskap	Utländsk härkomst	Har funktionshinder
Alla	685	384	430
Män	353	177	173
Kvinnor	333	207	257
Är 39 år eller yngre	261	304	137
Är 40 år eller äldre	423	80	293
Män, 39 år eller yngre	106		
Män, 40 år eller äldre	246		
Kvinnor, 39 år eller yngre	155		
Kvinnor, 40 år eller äldre	177		

Bilaga 2**1. Upplever du att du blivit diskriminerad någon gång?**

- 1 Ja
2 Nej → **Fortsätt till fråga 8**

2. Har det hänt en eller flera gånger?

- 1 En gång
2 Två - fem gånger
3 Sex - tio gånger
4 Fler än tio gånger

3. När hände det senast?

- 1 Under den senaste månaden
2 Under det senaste halvåret
3 Under det senaste året
4 För 1– 3 år sedan
5 Tidigare

4. Varför tror du att du blivit utsatt för diskriminering?

Flera alternativ kan väljas

Jag tror det beror på:

- 1 Könstillhörigheten (att jag hade "fel" kön i det aktuella sammanhanget)
1 Att jag har ett funktionshinder
1 Min homo-, bi- eller heterosexuallitet
1 Min etniska tillhörighet
1 Att jag har utländskt namn
1 Min trosuppfattning
1 Min ålder
1 Annat, nämligen _____

5. Var eller i vilka situationer upplever du att du blivit diskriminerad?

Flera alternativ kan väljas

- 1 I arbetslivet
- 1 I utbildningen
- 1 I kollektivtrafiken
- 1 I kontakt med färdtjänsten
- 1 På restaurang/pub/kafé/diskotek eller liknande
- 1 I butik och/eller varuhus, eller vid köp av tjänst (t ex taxi, frisör, badhus)
- 1 På bostadsmarknaden
- 1 På banken eller vid kontakt med försäkringsbolag
- 1 I hälso- och sjukvården
- 1 I kontakt med socialtjänsten
- 1 I kontakt med arbetsförmedling
- 1 I kontakt med polisen
- 1 I kontakt med annan myndighet
- 1 Annat, nämligen _____

6. Hur upplever du att du blivit diskriminerad?

Flera alternativ kan väljas

- 1 Jag fick nedsättande kommentarer/ blev mobbad/ retad/ förlöjligad
- 1 Jag blev bortsorterad när jag sökte arbete
- 1 Jag blev inte befordrad när jag borde ha blivit det
- 1 Jag blev kallad till intervju, men fick inte jobbet
- 1 Jag blev avskedad
- 1 Jag fick inte hyra/köpa/skriva kontrakt på den bostad jag ville ha
- 1 Jag blev inte antagen när jag sökte till högskola
- 1 Jag fick sämre villkor/bemötande än andra vid köp av varor och tjänster.
- 1 Jag kunde på grund av mitt funktionshinder inte använda flyget/bussen/tåget
- 1 Jag blev inte insläppt på restaurang/diskotek/bar eller liknande
- 1 Jag kunde inte ta del av informationen på grund av mitt funktionshinder
- 1 Jag kunde på grund av mitt funktionshinder inte använda lokalerna
- 1 Annat, nämligen _____

7.a Försök att kort beskriva den situation som varit jobbigast för dig!

7.b Vad gjorde du då?

Flera alternativ kan väljas

- 1 Gjorde inget särskilt → **Fortsätt till fråga 7g**
- 1 Tog upp det med den som diskriminerade mig
- 1 Kontaktade min arbetsgivare
- 1 Kontaktade facket
- 1 Kontaktade skyddsombudet
- 1 Kontaktade en av ombudsmännen (DO, HO, HomO, JämO)
- 1 Kontaktade en lokal antidiskrimineringsbyrå/verksamhet
- 1 Kontaktade min intresseorganisation/ förening.
- 1 Kontaktade en advokat
- 1 Annat, nämligen _____

7.c Ledde det till något?

- 1 Ja
- 2 Nej → **Fortsätt till fråga 8**

7.d Vad hände sedan?

Flera alternativ kan väljas

- 1 Min arbetsgivare tog tag i frågan
- 1 Facket drev mitt ärende
- 1 Skyddsombudet engagerade sig i mitt ärende
- 1 DO, HO, HomO eller JämO drev mitt ärende
- 1 Lokala antidiskrimineringsbyrå/verksamheten drev mitt ärende
- 1 Min intresseorganisation/förening engagerade sig i mitt ärende
- 1 Min advokat drev mitt ärende
- 1 Annat, nämligen _____

7.e Vad blev resultatet?

Flera alternativ kan väljas

- 1 Den/de som diskriminerade mig slutade med det
- 1 Jag fick en ursäkt av den som diskriminerade
- 1 Jag fick skadestånd
- 1 Det som ledde till diskrimineringen rättades till
- 1 Annat, nämligen _____
- 1 Det ledde inte till något positivt, tvärtom:
Beskriv gärna! _____

Om du behöver mer utrymme använd sidan 9!

7.f Blev du nöjd med resultatet av det du gjorde?

Endast ett alternativ kan väljas

- 1 Ja, jag fick upprättelse
 2 Lite, men inte tillräckligt
 3 Nej, inte alls
 4 Vet ej

Fråga 7g ska endast besvaras av dig som kryssade för "Gjorde inget särskilt" i fråga 7b. Alla andra fortsätter till fråga 8.

7.g Varför gjorde du inget särskilt?

Flera alternativ kan väljas

- 1 Har vant mig vid att bli diskriminerad
 1 Ville inte bli uppmärksammas
 1 Var rädd för följderna
 1 Hade inte tid just då
 1 Visste inte vad jag skulle göra eller vart jag skulle vända mig
 1 Ville inte röja min homo- eller bisexuella läggning i en vidare krets
 1 Ville inte röja mitt funktionshinder för en vidare krets
 1 Ville inte röja min etniska eller religiösa tillhörighet för en vidare krets
 1 Orkade inte, tror att "det skulle kosta mer än det skulle smaka"
 1 Ingen idé, det skulle i alla fall inte ha hänt något
 1 Annat alternativ, beskriv gärna _____

8. Kände du till följande definition av diskriminering innan du läste den här?

Enligt svensk lag finns det skydd mot diskriminering inom vissa områden bland annat på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och kön. Diskriminering är när en person blir behandlad sämre än en annan person i en jämförbar situation och missgynnandet har samband med någon av ovanstående grunder.

- 1 Ja
 2 Nej

Det finns sex olika lagar som skyddar mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionshinder och kön. Det finns också en bestämmelse i brottsbalken som förbjuder olaga diskriminering på vissa grunder.

9. **Kände du till följande lagar innan du läste om dem här?**

Markera Ja eller Nej genom att kryssa för en av rutorna på varje rad

	Ja	Nej
Lag om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning (Lag 1999:130)	☐	☐
Lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder (Lag 1999:132)	☐	☐
Lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning (Lag 1999:133)	☐	☐
Jämställdhetslagen (Lag 1991:433)	☐	☐
Lag om likabehandling av studenter i högskolan (Lag 2001:1286)	☐	☐
Lag om förbud mot diskriminering (handlar bl.a. om bostäder, varor och tjänster) (Lag 2003:307)	☐	☐
Bestämmelsen i brottsbalken som förbjuder olaga diskriminering på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller homosexuell läggning (BrB 16:9)	☐	☐

10. Kände du till att man kan anmäla diskriminering till följande myndigheter/organisationer innan du läste om det här?

Markera Ja eller Nej genom att kryssa för en av rutorna på varje rad

	Ja	Nej
DO (Ombudsmannen mot etnisk diskriminering)	☐	☐
HO (Handikappombudsmannen)	☐	☐
HomO (Ombudsmannen mot diskriminering pga sexuell läggning)	☐	☐
JämO (Jämställdhetsombudsmannen)	☐	☐
Polisen	☐	☐
Lokal antidiskrimineringsbyrå/verksamhet	☐	☐
Fackliga organisationer – "Facket"	☐	☐
Överklagandenämnden för högskolan	☐	☐

11.a Vilka rättsliga konsekvenser tror du att en formell anmälan om diskriminering kan få?

Flera alternativ kan väljas

- Att jag får upprättelse i domstol, t ex skadestånd
- Att jag får gottgörelse/upprättelse genom förlikning (avtal utan rättegång i domstol), t ex skadestånd
- Att den som diskriminerat mig straffas (får böter eller fängelse)
- Annat, nämligen _____

11.b Vilka andra positiva följder tror du att en anmälan kan få?

Flera alternativ kan väljas

- Lösningen går min väg (t ex att jag får jobbet, eller bostaden som jag tidigare blev nekad)
- Att jag får en ursäkt
- Att den som är anmäld för diskriminering förändrar sitt beteende
- Att andra i en liknande situation får det lättare
- Att anmälan bidrar till att samhället blir mindre diskriminerande
- Annat, nämligen _____

12. Vilka negativa konsekvenser tror du att en anmälan kan få för dig?

Flera alternativ kan väljas

- 1 Att jag blir utfrusen eller trakasserad
- 1 Att jag blir stämplad som "besvärlig"
- 1 Att folk omkring mig blir rädda/tar avstånd från mig
- 1 Att min sexuella läggning blir känd i en vidare krets
- 1 Att mitt funktionshinder blir känt i en vidare krets
- 1 Att min etniska eller religiösa tillhörighet blir känd i en vidare krets
- 1 Annat, nämligen _____

13.a Varifrån har du fått reda på det du vet om diskriminering?

Markera högst 3 alternativ

- 1 Från släkt, vänner och/eller kollegor
- 1 Från min intresseorganisation/ förening
- 1 Från mitt fackförbund
- 1 Från ombudsmännen (JämO, DO, HO, HomO)
- 1 Från antidiskrimineringsbyråer
- 1 Från skolan/ högskolan
- 1 Från kommunen/Medborgarkontoret/Biblioteket
- 1 Annat, nämligen _____
- 1 Visste inte mycket innan jag fick den här enkäten

13.b Hur har du fått reda på det du vet om diskriminering?

Markera högst 3 alternativ

- 1 Genom att gå på seminarium/kurs/konferens
- 1 Genom radio
- 1 Genom TV
- 1 Genom dagstidningar
- 1 Genom fackpress
- 1 Via Internet
- 1 Via telefonkommunikation
- 1 Genom besök på en organisation/myndighet
- 1 Annat alternativ, nämligen _____
- 1 Visste inte mycket innan jag fick den här enkäten

14.a Varifrån vill du helst få/skaffa information om du upplever att du blivit diskriminerad?

Markera högst 3 alternativ

- 1 Från släkt, vänner och/eller kollegor
1 Från min intresseorganisation/ förening
1 Från mitt fackförbund
1 Från ombudsmännen (JämO, DO, HO, HomO)
1 Från antidiskrimineringsbyråer
1 Från skolan/ högskolan
1 Från kommunen/Medborgarkontoret/Biblioteket
1 Annat, nämligen _____

14.b Hur vill du helst få/skaffa information om du upplever att du blivit diskriminerad?

Markera högst 3 alternativ

- 1 Genom att gå på seminarium/kurs/konferens
1 Genom radio
1 Genom TV
1 Genom dagstidningar
1 Genom fackpress
1 Via Internet
1 Via telefonkommunikation
1 Genom besök på en organisation/myndighet
1 Annat alternativ, nämligen _____

Till sist bara ett par frågor om dig själv!

15. Är du kvinna eller man?

- 1 Kvinna
2 Man

16. Vilket år är du född?

Jag är född år

--	--	--	--

Stort tack för din medverkan!

